

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

другий (магістерський) рівень вищої освіти

**на тему: Теоретико-практичні аспекти обліку, оподаткування та
аудит розрахунків за виплатами працівникам**

Виконала: **Островерхова Анна Володимирівна**
здобувач спеціальності
071 «Облік і оподаткування»

Керівник: **Назаренко Інна Миколаївна**
професор кафедри обліку і оподаткування

Рецензент: **Семенець Людмила Валентинівна**
головний фахівець з питань внутрішнього аудиту
Сумського національного аграрного університету

Суми – 2025

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет

Економіки і менеджменту

Кафедра

Обліку і оподаткування

Ступінь вищої освіти

Магістр

Спеціальність

071 «Облік і оподаткування»

Завідувач кафедри

Затверджую:
І.М. НАЗАРЕНКО

« 08 » листопада 2024 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Острроверхової Анни Володимирівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1.Тема роботи: Теоретико-практичні аспекти обліку, оподаткування та аудит розрахунків за виплатами працівникам

2. База практичного дослідження: ПП «ВИБІР» м. Суми

керівник роботи **Назаренко Інна Миколаївна, д.е.н., професор**

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом по університету від

25.11. 2024 р. № 3878/ос

3. Строк подання здобувачем закінченого проекту (роботи) 08 грудня 2025 року

4. Вихідні дані до проекту (роботи):

первинні та зведені документи, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, статутні та установчі документи, фінансова, статистична, бюджетна та податкова звітність, законодавчо - нормативні акти з питань обліку і контролю, монографії, фахові наукові статті та доповіді на міжнародних науково-практичних конференціях з питань сучасного стану та вдосконалення обліку, аналізу, аудиту і контролю.

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Дослідити сутність терміну «розрахунки за виплатами працівникам»; обґрунтувати законодавчо-нормативне регулювання організації обліку та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам; узагальнити теоретичні засади обліку в контексті тематики дослідження; визначити організаційно-економічні параметри функціонування досліджуваного підприємства; розглянути з практичної позиції облік та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам; визначити напрями удосконалення організації облікового процесу; дослідити питання планування та методики проведення аудиту розрахунків за виплатами працівникам; обґрунтувати напрями удосконалення контрольного процесу; сформулювати висновки.

6. Дата видачі завдання

« 08 » листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів підготовки кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	листопад 2024 р.	
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	грудень 2024 р. - січень 2025 р.	
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	лютий-липень 2025 р.	
4.	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	вересень - жовтень 2025 р.	
5.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	жовтень-листопад 2025 р.	
6.	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	листопад 2025 р.	
7.	Опрацювання зауважень керівника, перевірка на автентичність	01-04 грудня 2025 р.	
8.	Рецензування кваліфікаційної роботи	02-10 грудня 2025 р.	
9.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, деканат	08 грудня 2025 р.	
10.	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	08-10 грудня 2025 р.	
11.	Захист кваліфікаційної роботи	11-12 грудня 2025 р.	

Здобувач вищої освіти за другим
(магістерським) рівнем

Анна ОСТРОВЕРХОВА

Керівник роботи

Інна НАЗАРЕНКО

АНОТАЦІЯ

Островерхова А.В. «Теоретико-практичні аспекти обліку, оподаткування та аудит розрахунків за виплатами працівникам». Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» за освітньою програмою «Облік і оподаткування» зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Сумський національний аграрний університет, Суми, 2025.

Кваліфікаційна робота дослідженню теоретико-практичних аспектів обліку, оподаткування та аудиту розрахунків за виплатами працівникам. Основними завданнями виконання дослідження є дослідити сутність, функції розрахунків за виплатами працівникам; обґрунтувати законодавчо-нормативне регулювання організації обліку та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам; узагальнити теоретичні засади обліку розрахунків за виплатами працівникам із використанням спеціалізованих інформаційних систем; розглянути організаційно-економічні параметри функціонування досліджуваного підприємства; деталізувати особливості обліку та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам на досліджуваному підприємстві; конкретизувати напрями удосконалення організації обліку шляхом оптимізації облікової політики розрахунків за виплатами працівникам; визначити особливості планування аудиту розрахунків за виплатами працівникам; деталізувати методичні аспекти аудиту розрахунків за виплатами працівникам та документування; визначити напрями удосконалення організації внутрішнього контролю.

У першому розділі автором досліджено теоретичні аспекти обліку і оподаткування розрахунків за виплатами працівникам, зокрема досліджено сутність розрахунків за виплатами працівникам, їх функції, конкретизовано систему законодавчо-нормативного регулювання обліку та оподаткування в контексті тематики дослідження, проведено порівняльний аналіз використання різних варіантів спеціалізованого програмного забезпечення для автоматизації обліку.

У другому розділі автором здійснено оцінку результативності діяльності досліджуваного бізнес-суб'єкта, з практичної позиції розглянуто автоматизацію обліку розрахунків за виплатами працівникам, а також визначені напрями вдосконалення процесу організації обліку. Зокрема, запропоновано розроблення облікової політики, адже даний внутрішній нормативний документ щодо розрахунків за виплатами працівникам є важливим елементом системи

бухгалтерського обліку, який забезпечує методологічну узгодженість, правову відповідність та достовірність фінансової інформації, необхідної для управління підприємством і задоволення потреб управлінського персоналу.

У третьому розділі деталізовані підходи щодо планування аудиту розрахунків за виплатами працівникам. Встановлено, що планування аудиту розрахунків за виплатами працівникам є багатокomпонентним процесом, що потребує глибокого розуміння нормативно-правових вимог, оцінки внутрішнього контролю та виявлення потенційних ризиків. Якісне планування забезпечує ефективність подальших аудиторських процедур та підвищує достовірність фінансової звітності підприємства. Конкретизовано методику проведення аудиторської перевірки. Обґрунтовані напрями вдосконалення контрольного процесу, а саме внутрішнього контролю. Запропоновано форму робочого документу для узагальнення результату виконання контрольних процедур суб'єктами внутрішнього контролю. Внутрішній контроль у частині розрахунків за виплатами працівникам є багаторівневим процесом, який здійснюється взаємопов'язаними підрозділами підприємства.

Ключові слова: аудит, внутрішній контроль, облік, оподаткування, податок з доходів фізичних осіб, розрахунків за виплатами працівника, соціальний внесок.

ABSTRACT

Ostrovchenkova A. «Theoretical and practical aspects of accounting, taxation, and auditing of calculations for payments to employees». Qualification work for obtaining a Master's degree in the educational program «Accounting and Taxation» in the specialty 071 «Accounting and Taxation». Sumy National Agrarian University, Sumy, 2025.

Qualification work on the study of theoretical and practical aspects of accounting, taxation, and auditing of calculations for payments to employees. The main objectives of the study are to investigate the essence and functions of calculations for payments to employees; to substantiate the legislative and regulatory regulation of the organization of accounting and taxation of calculations for payments to employees; to summarize the theoretical foundations of accounting for calculations for payments to employees using specialized information systems; to consider the organizational and economic parameters of the functioning of the enterprise under study; to detail the features of accounting and taxation of settlements for payments to employees at the enterprise under study; to specify areas for improving the organization of accounting by optimizing the accounting policy

for settlements for payments to employees; to determine the features of planning an audit of settlements for payments to employees; detail the methodological aspects of auditing settlements for payments to employees and documentation; identify areas for improving the organization of internal control.

In the first chapter, the author examines the theoretical aspects of accounting and taxation of payments to employees, in particular, the essence of payments to employees, their functions, specifies the system of legislative and regulatory accounting and taxation in the context of the research topic, and conducts a comparative analysis of the use of various specialized software options for accounting automation.

In the second chapter, the author assesses the performance of the business entity under study, considers the automation of accounting for employee payments from a practical standpoint, and identifies areas for improvement in the accounting process. In particular, the development of an accounting policy is proposed, since this internal regulatory document on calculations of payments to employees is an important element of the accounting system, which ensures methodological consistency, legal compliance, and reliability of financial information necessary for enterprise management and meeting the needs of management personnel.

The third section details approaches to planning audits of payroll calculations. It has been established that planning audits of payroll calculations is a multi-component process that requires a deep understanding of regulatory requirements, assessment of internal controls, and identification of potential risks. High-quality planning ensures the effectiveness of subsequent audit procedures and increases the reliability of the enterprise's financial statements. The methodology for conducting an audit is specified. Directions for improving the control process, namely internal control, are substantiated. A working document form is proposed for summarizing the results of control procedures performed by internal control entities. Internal control in terms of calculations for payments to employees is a multi-level process carried out by interrelated departments of the enterprise.

Keywords: audit, internal control, accounting, taxation, personal income tax, calculations for payments to employees, social contributions.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ	12
1.1 Розрахунки за виплатами працівникам: сутність та функції	12
1.2 Законодавчо-нормативне регулювання організації обліку та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам	15
1.3 Теоретичні засади обліку розрахунків за виплатами працівникам із використанням спеціалізованих інформаційних систем	18
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ	23
2.1 Організаційно-економічні параметри функціонування ПП «ВИБІР»	23
2.2 Облік та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам у ПП «ВИБІР»	30
2.3 Удосконалення організації обліку шляхом оптимізації облікової політики розрахунків за виплатами працівникам	39
РОЗДІЛ 3 АУДИТ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ ПІДПРИЄМСТВА	46
3.1 Особливості планування аудиту розрахунків за виплатами працівникам	46
3.2 Методичні аспекти аудиту розрахунків за виплатами працівникам та документування	55
3.3 Напрями вдосконалення контрольного процесу	61
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	74

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність обліку і контролю операцій щодо розрахунків за виплатами працівникам зумовлена зростаючими вимогами до ефективності управління трудовими ресурсами та забезпеченням прозорості фінансово-господарської діяльності підприємств. Своєчасне та достовірне відображення розрахунків із персоналом є важливою передумовою дотримання трудового законодавства, підвищення рівня соціальної захищеності працівників, а також формування об'єктивної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень. У сучасних умовах економічної нестабільності та реформування системи оплати праці зростає необхідність удосконалення механізмів бухгалтерського обліку й контролю таких операцій, що сприятиме підвищенню фінансової дисципліни, зниженню ризиків помилок і забезпеченню достовірності звітності. Тому дослідження питань методики та організації обліку розрахунків за виплатами працівникам є важливим як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Враховуючи означуване, доцільно зазначити, що тематика наукового дослідження є актуальною.

Окреслена проблема є об'єктом наукових досліджень вітчизняних вчених: Гуменюк А.Ф. [1], Гуренко Т.О. [2], Назаренко І.М. [4, 9, 21], Плаксієнка В. [4], Соколенко Л.Ф. [21], Склярук І.П. [22] та ін. Проте, досліджувана проблематика не втрачає своєї актуальності та потребує продовження досліджень.

Зв'язок роботи з науковою темою. Кваліфікаційна робота виконувалася в межах науково-дослідної теми Сумського національного аграрного університету кафедри обліку і оподаткування: «Теоретичні, методологічні та практичні аспекти трансформації формування та аудиту обліково-звітної компоненти управління підприємств (установ, організацій) в транспарентних умовах інноваційної економіки» (номер державної реєстрації 0122U001378).

Мета і завдання дослідження. Метою написання кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-практичних аспектів обліку, оподаткування та аудиту розрахунків за виплатами працівникам.

Досягнення ідентифікованої мети обумовило необхідність постановки та вирішення комплексу завдань:

- дослідити сутність, функції розрахунків за виплатами працівникам;
- обґрунтувати законодавчо-нормативне регулювання організації обліку та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам;
- узагальнити теоретичні засади обліку розрахунків за виплатами працівникам із використанням спеціалізованих інформаційних систем;
- розглянути організаційно-економічні параметри функціонування ПП «ВИБІР»;
- деталізувати особливості обліку та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам на досліджуваному підприємстві;
- конкретизувати напрями удосконалення організації обліку шляхом оптимізації облікової політики розрахунків за виплатами працівникам;
- визначити особливості планування аудиту розрахунків за виплатами працівникам;
- деталізувати методичні аспекти аудиту розрахунків за виплатами працівникам та документування;
- визначити напрями удосконалення організації внутрішнього контролю.

Об'єктом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти обліку, оподаткування і аудиту розрахунків за виплатами працівникам на досліджуваному підприємстві

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів, пов'язаних з обліком, оподаткуванням і аудитом розрахунків за виплатами працівникам.

Методи дослідження. Виконання кваліфікаційної роботи базувалося на використанні системи загальних та спеціальних методів наукового дослідження: економіко-математичний метод використано для кількісного аналізу показників, що характеризують структуру й динаміку витрат на оплату праці, нарахувань на заробітну плату та податкового навантаження; монографічний метод застосовано для глибокого вивчення теоретичних засад і нормативно-правових аспектів обліку

й оподаткування виплат працівникам; графічний метод використано для наочного представлення результатів аналізу: побудови діаграм, схем і структурних моделей, що полегшує інтерпретацію даних; вибірковий метод дав можливість оцінити особливості практики ведення обліку розрахунків за виплатами працівникам; метод порівняння застосовано для зіставлення різних моделей організації обліку, методик розрахунку заробітної плати, податкових механізмів та процедур аудиту; методи систематизації та групування забезпечили впорядкування теоретичного матеріалу та емпіричних даних за змістовними ознаками, що створило базу для подальшого аналізу ключових аспектів облікової політики та внутрішнього контролю розрахунків із працівниками; метод узагальнення дав змогу інтегрувати результати окремих аналітичних процедур і сформулювати висновки щодо стану, проблем і перспектив удосконалення обліку, оподаткування та аудиту виплат персоналу; метод конкретизації застосовано для поглибленого аналізу окремих елементів системи розрахунків із працівниками.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дослідження становлять закони, положення, стандарти, наукові праці вітчизняних вчених, дані річної фінансової звітності досліджуваного підприємства за період 2022 – 2024 рр., дані бухгалтерського обліку та внутрішні нормативні документи підприємства.

Елементи наукової новизни. Результати наукового дослідження мають елементи наукової новизни та полягають в наступному:

набуло подальшого розвитку

- підходи до вибору та обґрунтування застосування програмних продуктів для автоматизації обліку розрахунків за виплатами працівникам, що дозволило здійснити поглиблену характеристику функціональних можливостей та порівняльних переваг поширених інформаційних систем, зокрема «BAS: Бухгалтерія» та «MASTER: Бухгалтерія», у контексті їх відповідності потребам різних категорій підприємств;

- теоретико-методичні підходи до формування облікової політики в частині розрахунків за виплатами працівникам, а саме уточнено та систематизовано структурно-логічну побудову такої політики як комплексного інструмента

регламентації організаційних і методологічних аспектів бухгалтерського обліку; запропонована структуризація охоплює взаємопов'язані розділи, що забезпечують цілісність, прозорість і послідовність облікових процедур, а саме: визначення нормативно-правового підґрунтя обліку виплат працівникам; класифікацію видів виплат; методику їх нарахування та визнання; порядок формування забезпечень і резервів; вимоги до документального оформлення та первинного обліку; організацію аналітичного й синтетичного обліку; методику відображення відповідних розрахунків у фінансовій звітності; а також процедуру внесення змін до облікової політики;

- концептуальні підходи до формування ефективної моделі внутрішнього контролю, зорієнтованої на підвищення достовірності облікових даних, мінімізацію ризиків помилок і порушень, а також зміцнення фінансової дисципліни в процесі нарахування та виплати заробітної плати;

- розроблення та методичне обґрунтування спеціалізованих форм документації - «Робочий документ внутрішнього контролю в частині розрахунків за виплатами працівникам»; запропонований документ структуровано за принципом інтеграції контрольних процедур із системою первинних даних, що забезпечує формалізацію перевірок, уніфікацію підходів до їх виконання та можливість простежуваності результатів на всіх етапах контролю.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення кваліфікаційної роботи можуть бути прийняті до впровадження в освітній процес, а також в практичну діяльність досліджуваного підприємства.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаною працею, наукові положення та висновки, які представлені в роботі, одержані здобувачем вищої освіти особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні результати наукових досліджень були обговорені на науково-практичних конференціях, зокрема: Всеукраїнській науковій конференції студентів і аспірантів, присвяченій Міжнародному дню студента (17-21 листопада 2025 р.); IV Міжнародній науково-

практичній конференції «Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації» (м. Суми, 18 листопада 2025 р.).

Публікації. Основні результати кваліфікаційної роботи викладено у 2 наукових працях загальним обсягом 0,5 ум. друк. арк.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи - 74 сторінках, робота містить 15 таблиць, 32 рисунки. Список використаних джерел налічує 28 джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ

1.1 Розрахунки за виплатами працівникам: сутність та функції

Діяльність суб'єктів господарювання пов'язано із системою розрахунків, складовою яких є розрахунки за виплатами працівникам. Існує значна кількість підходів до тлумачення терміну «розрахунків за виплатами працівникам», деякі науковці ототожнюють його з «оплатою праці», інші – акцент роблять на «розрахунки за нарахованою заробітною платою».

На нашу думку, сутність розрахунків за виплатами працівникам полягає в систематизованому відображенні та регулюванні взаємних зобов'язань між роботодавцем і найманими працівниками, що виникають у процесі трудових відносин. Ці розрахунки охоплюють нарахування, утримання та виплату заробітної плати, премій, компенсацій, соціальних гарантій та інших видів матеріального забезпечення, передбачених законодавством і внутрішніми нормативними документами підприємства.

Значення розрахунків за виплатами працівникам полягає в забезпеченні стабільного функціонування системи оплати праці, дотриманні трудового та податкового законодавства, формуванні достовірної інформаційної бази для управлінських рішень і сприянні соціально-економічній стабільності трудового колективу. Коректність і прозорість таких розрахунків є передумовою підвищення мотивації персоналу, оптимізації витрат на оплату праці та мінімізації фінансових ризиків підприємства.

На рисунку 1.1 систематизовано п'ять різних підходів до інтерпретації сутності терміну «розрахунки за виплатами працівникам».

Інтерпретація терміну «розрахунки за виплатами працівникам»

Розрахунки за виплатами працівникам - це система відображення у бухгалтерському обліку зобов'язань підприємства щодо нарахування, утримання та виплати працівникам заробітної плати, компенсацій та соціальних гарантій відповідно до законодавчих та внутрішніх нормативних актів.

Розрахунки за виплатами працівникам - це комплекс економічних процесів, спрямованих на формування й виконання фінансових зобов'язань перед персоналом, який забезпечує оптимізацію витрат на оплату праці та підтримання ефективного функціонування кадрової системи.

Розрахунки за виплатами працівникам - це механізм реалізації соціально-трудова прав працівників, що включає матеріальне забезпечення, компенсації й гарантії, спрямовані на підтримання соціальної стабільності та мотивації персоналу.

Розрахунки за виплатами працівникам - це врегульована нормами трудового, податкового та соціального законодавства сукупність процедур щодо визначення, документування та виконання фінансових зобов'язань роботодавця перед працівниками.

Розрахунки за виплатами працівникам - це структурований процес обробки інформації щодо трудових зобов'язань підприємства, який включає використання первинних документів, алгоритмів нарахувань, автоматизованих систем та процедур контролю для забезпечення точності і своєчасності виплат.

Рисунок 1.1 - Інтерпретація терміну «розрахунки за виплатами працівникам»

**Джерело: узагальнено автором [2].*

Подані визначення досліджуваного терміну відрізняються, оскільки акцентується увага на різних аспектах. Відповідно, наступним етапом дослідження буде порівняльний аналіз різних підходів до інтерпретації (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Порівняльний аналіз інтерпретації терміну «розрахунки за виплатами працівникам»

Підхід	Сутність визначення	Ключовий акцент	Що підкреслює
Фінансово-обліковий	Розрахунки як елемент бухгалтерського обліку зобов'язань	Облікова функція	Точність відображення операцій, відповідність стандартам
Економіко-управлінський	Розрахунки як інструмент управління трудовими витратами	Ефективність управління	Оптимізація витрат, вплив на продуктивність
Соціально-функціональний	Розрахунки як засіб реалізації соціальних гарантій	Соціальна роль	Мотивація, добробут та стабільність персоналу
Правовий	Розрахунки як юридично регламентований процес	Нормативність	Дотримання законодавства, прав працівників і роботодавця
Організаційно-технологічний	Розрахунки як технологічний процес обробки інформації	Технологічність	Автоматизація, точність, контроль та послідовність процедур

**Джерело: узагальнено автором.*

Розрахунки в контексті тематики дослідження виконують різні функції, характеристика яких подана на рисунку 1.2.

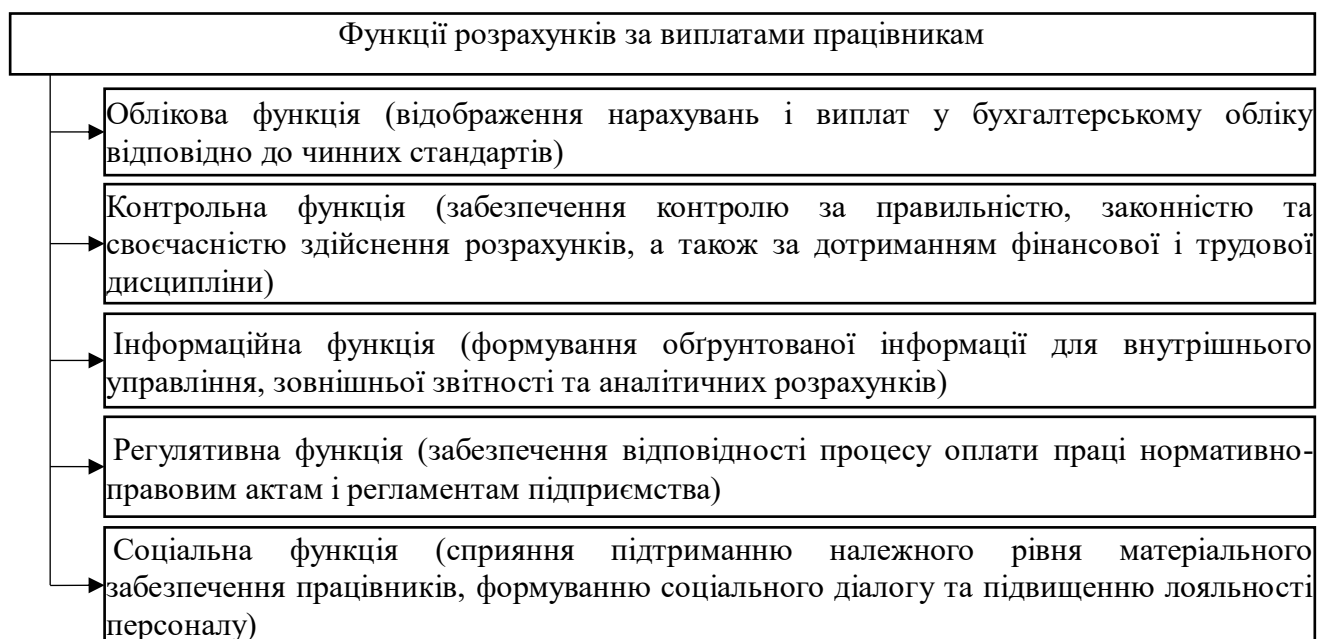

Рисунок 1.2 - Функції розрахунків за виплатами працівникам

**Джерело: узагальнено автором.*

Досліджувана категорія розрахунків є комплексним економічним процесом, що відіграє ключову роль у забезпеченні ефективної системи управління трудовими ресурсами підприємства. Розрахунки за виплатами працівникам мають набір складових компонент, характеристика яких подана у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Характеристика складових компонент процесу розрахунків за виплатами працівникам

Компонента	Характеристика
1	2
Нарахування заробітної плати	Базовий елемент, що включає основну та додаткову заробітну плату, доплати, надбавки та інші стимули, передбачені законодавством і внутрішніми положеннями. Цей компонент відображає обсяг трудових ресурсів, використаних підприємством, та формує первинну суму зобов'язань перед працівниками.
Компенсаційні виплати	Сукупність виплат, спрямованих на відшкодування працівникам витрат або втрат, пов'язаних із виконанням трудових функцій (відраджень, використання особистого майна, індексація доходів тощо).
Соціальні гарантії та допомоги	Виплати, встановлені законодавством або регламентовані колективними договорами, такі як лікарняні, відпускні, тощо. Вони забезпечують

Продовження таблиці 1.2

1	2
	реалізацію соціальної функції підприємства та підтримку добробуту працівників.
Утримання із заробітної плати	Обов'язкові та добровільні відрахування, що включають податки, ЄСВ, аліменти, профспілкові внески та ін. Цей компонент формує чистий до отримання дохід працівника та забезпечує виконання фінансових зобов'язань підприємства
Виплата заробітної плати та інших зобов'язань	Завершальний етап процесу, що передбачає перерахування відповідних сум працівникам у встановлені строки та формах. Він забезпечує реалізацію трудових прав працівників і є ключовим індикатором фінансової дисципліни підприємства.

**Джерело: узагальнено автором.*

Кожен із ідентифікований у таблиці 1.2 компонентів виконує важливу функціональну роль у структурі розрахунків за виплатами працівникам, забезпечуючи комплексне та нормативно обґрунтоване управління трудовими зобов'язаннями підприємства.

1.2 Законодавчо-нормативне регулювання організації обліку та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам

Розрахунки за виплатами працівникам регламентуються значною кількістю законодавчо-нормативних актів, які регламентують порядок формування, документального підтвердження, оподаткування та відображення у бухгалтерському обліку зобов'язань роботодавця перед персоналом. Дана нормативна база забезпечує правову визначеність, уніфікованість та прозорість процесів оплати праці, а також створює умови для дотримання фінансової дисципліни підприємств. На рисунку 1.3 узагальнено анотаційну характеристику елементів законодавчо-нормативного регулювання в контексті тематики дослідження.

Інформація рисунку 1.3 дає підстави для висновку, що законодавчо-нормативна база організації обліку та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам є багаторівневою системою правових документів, що забезпечують комплексне регулювання усіх етапів формування та виконання трудових

зобов'язань підприємства. Її належне застосування сприяє підвищенню прозорості, правомірності та ефективності фінансово-господарської діяльності.

Характеристика елементів законодавчо-нормативного регулювання розрахунків за виплатами працівникам

Трудове законодавство, що визначає правові засади оплати праці, порядок нарахування основних і додаткових виплат, забезпечення гарантій та компенсацій працівникам (зокрема Кодекс законів про працю України, Закон України «Про оплату праці»), встановлює мінімальні державні стандарти і гарантії, яких зобов'язані дотримуватися всі суб'єкти господарювання.

Податкове законодавство, яке регламентує порядок оподаткування доходів працівників, включаючи нарахування та утримання податку на доходи фізичних осіб, військового збору та єдиного соціального внеску. Норми Податкового кодексу України визначають правила формування податкової бази, строки сплати податків і звітності, що безпосередньо впливає на структуру й організацію розрахунків.

Бухгалтерські стандарти та нормативи, які встановлюють методологічні засади обліку розрахунків із персоналом, включаючи НП(С)БО / МСФЗ. Вони регламентують порядок відображення зобов'язань, визнання витрат, формування резервів та розкриття інформації у фінансовій звітності.

Підзаконні нормативні акти, зокрема інструкції, положення та методичні рекомендації Міністерства фінансів України, Державної податкової служби, Пенсійного фонду та інших органів. Ці документи деталізують механізми здійснення нарахувань, утримань і перерахувань, порядок заповнення звітності та ведення первинної документації

Внутрішні регламенти підприємства, які доповнюють і конкретизують зовнішні нормативи, включаючи колективні договори, положення про оплату праці, облікову політику та інструкції з документообігу. Вони забезпечують практичну реалізацію законодавчих вимог у конкретних умовах діяльності суб'єкта господарювання.

Рисунок 1.3 - Характеристика елементів законодавчо-нормативного регулювання розрахунків за виплатами працівникам

**Джерело: узагальнено автором.*

До основних законодавчо-нормативних документів, які регламентують досліджувану сферу доцільно віднести наступне.

Базовий документ, який визначає правові засади організації оплати праці, порядок нарахування основної та додаткової заробітної плати, компенсацій і соціальних гарантій є Кодекс законів про працю України. Він забезпечує нормативне закріплення трудових прав працівників та обов'язків роботодавця.

Закон України «Про оплату праці» уточнює структуру заробітної плати, визначає державні гарантії в оплаті праці, умови та порядок нарахування додаткових та стимулюючих виплат. Закон деталізує вимоги до форм і систем оплати праці та нормативи їх застосування [15].

Ключовий документом у сфері оподаткування доходів працівників є ПКУ. Він регламентує порядок визначення, утримання і перерахування податку на доходи фізичних осіб, військового збору, а також встановлює правила формування бази нарахування єдиного соціального внеску. Кодекс визначає строки подання звітності та відповідальність за порушення податкових норм [18].

Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» встановлює правові засади нарахування і сплати ЄСВ, деталізує коло платників, види виплат, що є базою для нарахування, та порядок ведення обліку цих операцій [14].

НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» визначає методику відображення розрахунків у бухгалтерському обліку, порядок визнання витрат на оплату праці, формування резервів на виплати та розкриття інформації у фінансовій звітності [11]. При застосуванні міжнародних стандартів відповідне регулювання забезпечується МСБО 19 «Виплати працівникам».

Враховуючи, що зобов'язання, пов'язані із розрахунками за виплатами працівникам узагальнюються у формі 1 “Баланс (Звіт про фінансовий стан)” у складі поточних зобов'язань, відповідно в якості актуальних нормативних документів доцільно розглядати Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (НП(С)БО, які визначають ключові методологічні засади ідентифікації та класифікації поточних зобов'язань, пов'язаних із розрахунками з персоналом, соціальним страхуванням та бюджетом та їх узагальнення у звітності [7, 10]. Регуляторні документи імперативно вимагають відображення зобов'язань у балансі за умови їхньої відповідності критеріям визнання, визначеним НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [11].

До внутрішніх нормативних актів підприємства доцільно відносити Положення про оплату праці, Колективні договори. Ці документи адаптують вимоги законодавства до особливостей діяльності конкретного суб'єкта господарювання та забезпечують практичну реалізацію регулятивних норм.

Облікова політика також є внутрішнім нормативним інструментом підприємства, що забезпечує послідовність, однорідність і відповідність облікових процедур вимогам чинного законодавства та обраної системи фінансового управління. Облікова політика в частині розрахунків за виплатами працівникам формує методологічну основу для забезпечення достовірності та повноти облікової інформації, впорядковує процеси нарахування й виплати доходів персоналу, сприяє дотриманню законодавчих вимог та оптимізації системи управління трудовими витратами підприємства.

1.3 Теоретичні засади обліку розрахунків за виплатами працівникам із використанням спеціалізованих інформаційних систем

Актуальність автоматизації обліку нарахувань та виплат працівникам детермінована комплексом факторів, серед яких ключову роль відіграють ускладнення структури трудових відносин, підвищення критеріїв до оперативності інформаційного забезпечення та необхідність забезпечення достовірності облікових даних. В умовах всеохоплюючої цифровізації бізнес-процесів, процедури, що охоплюють нарахування заробітної плати, облік трудових ресурсів, формування податкових та соціальних відрахувань, характеризуються високим рівнем інформаційної насиченості. Це об'єктивно зумовлює імплементацію автоматизованих інформаційних систем (AIC) з метою мінімізації операційних ризиків та оптимізації управління персоналом. Імплементація AIC у сфері розрахунків з працівниками забезпечує прозорість та контрольованість фінансових потоків, пов'язаних із використанням людського капіталу. Вона сприяє зниженню трудомісткості стандартних облікових операцій, підвищенню прецизійності розрахунків та оптимізації взаємодії між ключовими функціональними

підрозділами: бухгалтерією, кадровою службою та фінансовим менеджментом. З огляду на посилення регуляторного середовища у сфері оплати праці, АІС є критично важливим інструментом для своєчасного та коректного виконання зобов'язань перед співробітниками та фіскальними органами.

Понад те, автоматизація формує аналітичний фундамент для прийняття ефективних управлінських рішень, гарантуючи можливість оперативного моніторингу витрат на персонал, прогнозування фінансових навантажень та підвищення загальної ефективності функціонування підприємства. Таким чином, дослідження питань автоматизації обліку розрахунків з персоналом є релевантним та своєчасним, відображаючи актуальні тренди еволюції систем корпоративного управління в контексті цифрової економіки. Для автоматизації обліку розрахунків за виплатами працівникам можна використовувати різне програмне забезпечення (наприклад «BAS: Бухгалтерія», «MASTER: Бухгалтерія», «Дебет Плюс» та ін.). Ідентифіковані програмні продукти дозволяють документувати всі операції, пов'язані з обліком розрахунків за виплатами працівникам, проте для більш чіткої характеристики проведемо порівняльний аналіз облікового супроводу досліджуваної ділянки обліку за допомогою спеціалізованих програм, наприклад «BAS: Бухгалтерія», «MASTER: Бухгалтерія» (таблиці 1.3).

Таблиця 1.3 - Порівняльний аналіз автоматизації обліку розрахунків за виплатами працівникам за допомогою спеціалізованих програм

Критерій порівняння	BAS Бухгалтерія	MASTER: Бухгалтерія
1	2	3
Функціональні можливості нарахування заробітної плати	Забезпечує розширений функціонал для нарахування заробітної плати, включно з тарифними системами, преміями, доплатами, індексацією, лікарняними, відпускними; автоматично формує звітність з ЄСВ, ПДФО та ВЗ.	Має базовий та середній рівень функціональності; підтримує типові нарахування й утримання, проте індексація та складні системи преміювання можуть потребувати додаткових налаштувань.
Облік робочого часу	Інтегрований табель обліку робочого часу з можливістю автоматичного завантаження даних та аналізу відпрацьованих годин.	Простий табель обліку часу, орієнтований на малий та середній бізнес; обмежені можливості гнучкого налаштування.

Продовження таблиці 1.3

1	2	3
Автоматизація утримань і відрахувань	Повна автоматизація розрахунку ЄСВ, ПДФО, військового збору та інших утримань; своєчасне оновлення під зміни законодавства.	Утримання виконуються коректно, але система менш автоматизована; оновлення нормативів здійснюється рідше та може потребувати ручних коригувань.
Формування регламентованої звітності	Автоматичне формування та експорт звітів у системи електронної звітності; доступність повного переліку форм щодо оплати праці.	Формування звітів підтримується, але перелік форм менший; не всі звіти інтегруються з електронними сервісами без додаткового програмного забезпечення.
Інтеграція з кадровим обліком	Має можливість інтеграції з BAS Кадри та іншими програмами, що забезпечує комплексний HR-облік.	Кадровий облік реалізований у спрощеному вигляді; інтеграції з повноцінними HR-системами здебільшого немає.
Гнучкість налаштувань	Високий рівень гнучкості, можливість адаптації до специфічних схем оплати праці; модульність системи.	Середній рівень гнучкості; система розрахована на типові бізнес-процеси без глибокої кастомізації.
Зручність користування	Інтерфейс складніший через широкий функціонал; потребує навчання персоналу.	Інтерфейс інтуїтивніший, орієнтований на користувачів без спеціальної підготовки.
Підтримка та оновлення	Регулярні оновлення відповідно до законодавства України; широка мережа підтримки.	Оновлення менш систематичні; підтримка здійснюється обмеженою кількістю партнерів.
Цільові користувачі	Середні та великі підприємства, організації з розгалуженою структурою оплати праці.	Малі та середні компанії, приватні підприємці, які потребують базових інструментів бухгалтерського та кадрового обліку

**Джерело: складено автором за матеріалами [3, 4, 25].*

Порівняльний аналіз програмних продуктів засвідчує, що інформаційна система «BAS Бухгалтерія» позиціонується як потужніший та комплексніший інструмент автоматизації облікових процесів, пов'язаних із нарахуванням та виплатами працівникам. Її архітектура орієнтована на суб'єкти господарювання, які висувають підвищені вимоги до рівня деталізації даних та забезпечення регуляторної відповідності.

На противагу цьому, програмний комплекс MASTER: Бухгалтерія вирізняється ергономічністю інтерфейсу та спрощеною експлуатацією, пропонуючи оптимізовану функціональність. Ці характеристики роблять його більш прийнятним рішенням (оптимальним вибором) для автоматизації обліку на підприємствах сегменту малого бізнесу.

На рисунку 1.4 узагальнено процес документування обліку розрахунків за виплатами працівникам за допомогою програми «BAS: Бухгалтерія».

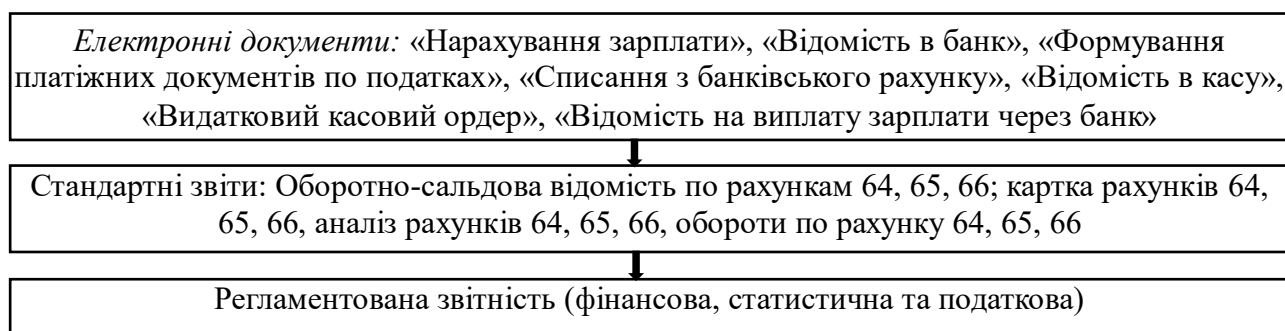

Рисунок 1.4 - Процес документування обліку розрахунків за виплатами працівникам за допомогою програми «BAS: Бухгалтерія»

**Джерело: складено автором за матеріалами [4].*

Імплементація спеціалізованих інформаційних систем (ІС), зокрема програмного продукту «BAS: Бухгалтерія», демонструє значний потенціал у підвищенні ефективності організації обліку розрахунків із персоналом. Дане програмне забезпечення забезпечує комплексну автоматизацію ключових процесів: нарахування заробітної плати, облік податків і соціальних внесків, а також генерацію регламентованої звітності. Це мінімізує вплив людського фактора, знижує ймовірність виникнення облікових помилок та підвищує рівень достовірності фінансової інформації.

Ергономічність інтерфейсу та модульна інтеграція системи сприяють оперативному моніторингу розрахункових операцій, забезпеченню прозорості фінансових потоків та оптимізації внутрішнього документообігу. Застосування «BAS: Бухгалтерія» сприяє раціоналізації облікових процесів та підвищенню загальної управлінської ефективності суб'єкта господарювання.

Однак, процес впровадження та експлуатації даного програмного забезпечення супроводжується низкою методичних та організаційних викликів:

- потреба в забезпеченні адекватної конфігурації програмного забезпечення, що відповідає специфіці господарської діяльності підприємства;

- автоматизація облікових процесів не елімінує необхідності впровадження системи внутрішнього контролю та регулярного аудиту даних;
- динамічні зміни в нормативно-правовому полі, що регулює оплату праці та податкові зобов'язання, вимагають перманентного оновлення програмних конфігурацій та адаптації облікової методології, що, своєю чергою, потребує системного підходу до управління ІС та безперервного підвищення кваліфікації персоналу.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ
ПІДПРИЄМСТВА ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ

2.1 Організаційно-економічні параметри функціонування ПП «ВИБІР»

ПП «ВИБІР» розташоване в м. Суми, по вулиці Ярослава Мудрого, буд. 60/1. Діяльність ПП здійснюється відповідно до ідентифікованих КВЕД, які конкретизовані на рисунку 2.1.

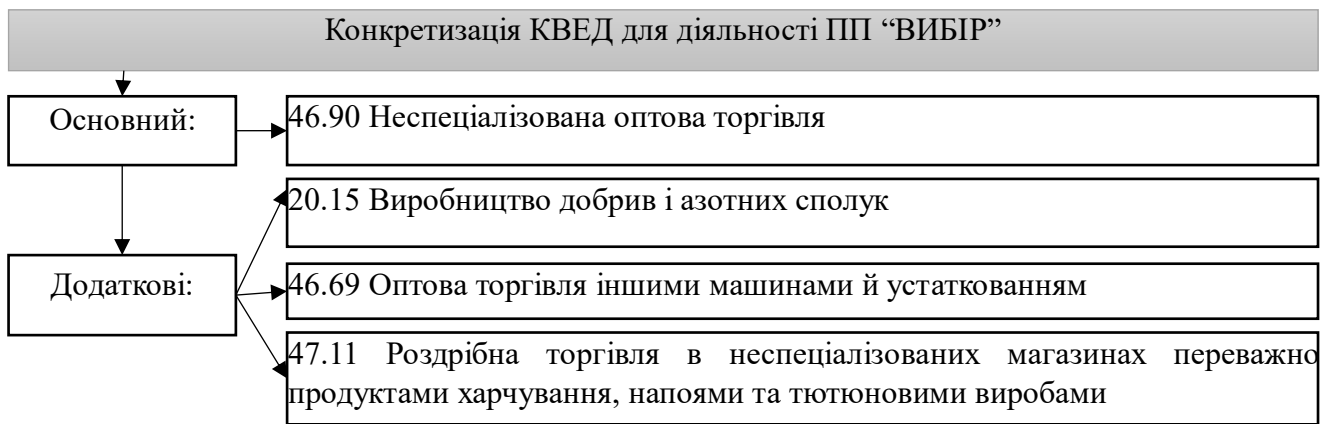

Рисунок 2.1 - Конкретизація КВЕД для діяльності ПП “ВИБІР”

**Джерело: складено автором.*

Для чіткості формування уявлення про особливості господарської та підприємницької діяльності на підставі звітних даних, які подані у додатку А, проаналізуємо дані таблиці 2.1, які візуалізують інформацію про активи в розрізі складових компонент.

Таблиця 2.1 – Активи ПП в розрізі складових компонент

Показники	2022 рік, тис. грн	2023 рік, тис. грн	2024 рік, тис. грн	Відх. +, - 2024 р. від 2022 р., тис. грн.
1	2	3	4	5
Нематеріальні активи	41,30	41,30	41,30	-
Основні засоби	1434,0	2360,30	2378,20	+947,20

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5
Всього необоротних активів	1434,0	2360,30	2957,20	+947,20
Запаси	10885,10	25515,9	38847,30	+27962,20
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	589,20	73,30	1803,30	+1214,10
Інша поточна дебіторська заборгованість	28324,40	37306,60	35335,30	+1010,90
Гроші та їх еквіваленти	1892,50	101,40	109,80	-1782,70
Витрати майбутніх періодів	7,40	59,90	75,40	+68,00
Інші оборотні активи	931,20	429,00	275,10	-656,10
Всього оборотних активів	62330,10	81571,10	122663,10	+60333,00
Всього активів	63764,10	83931,40	125620,30	+61856,2

**Джерело: складено автором за даними підприємства.*

Аналізуючи подані у таблиці 2.1 дані у розрізі різновидів активів, необхідно зафіксувати їх вартісне збільшення на 61856,20 тис. грн. У 2024 році порівняно з 2022 роком вартість основних засобів на 947,20 грн. тис. збільшилася.

Щодо оборотної складової, то доцільно зафіксувати її вартісне збільшення на 61856,20 тис. грн. Практично всі складові тенденційно збільшуються, а саме: запаси (на 29762,20 тис. грн.), дебіторська заборгованість (за товари, роботи, послуги на 2621,60 тис. грн., з бюджетом на 1214,10 тис. грн., інша (на 1010,90 тис. грн.), витрати майбутніх періодів (на 68,00 тис. грн.). Дві складових активів: гроші та їх еквіваленти, а також інші необоротні активи зменшилися на 1782,70 тис. грн. та 656,10 тис. грн. відповідно.

Аналіз пропорційного співвідношення у загальному необоротних активів до оборотних наступний: у 2022 році: 2,25 % : 97,75 %; 2023 році: 2,81% : 97,19%; 2,35 % : 97,65 %.

У контексті проведення дослідження, актуалізується доцільність акцентування уваги на джерелах формування активів ПП, які складаються з власних, а також залучених (поточних зобов'язань) та представлені у таблиці 2.2.

Власний капітал ПП складається із зареєстрованого капіталу, який за період 2022-2024 рр. був у розмірі 3200 грн та нерозподіленого прибутку, розмір якого у 2024 році порівняно з 2022 році збільшився на 22388,40 тис. грн. Нерозподілений прибуток є основною утворюючою власного капіталу, взагалі частка даної складової за періодами дослідження склала 49,52%, 51,88%, 42,95 % відповідно.

Таблиця 2.2 - Склад та структура пасивів ПП в розрізі складових компонент

Показники	2022 рік		2023 рік		2024 рік		Відх. +, - 2024 р. від 2022 р., тис. грн.
	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	
Зареєстрований (пайовий) капітал	3200,00	5,02	3200,00	3,81	3200,00	2,55	-
Нерозподілений прибуток	31573,20	49,52	43538,90	51,88	53961,60	42,95	+22388,40
Всього власного капіталу	34773,20	54,54	46738,90	55,69	57161,60	45,50	+22388,40
Короткострокові кредити банків	7000,00	10,97	5791,60	6,90	15000,00	11,94	+8000,00
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	19416,40	30,45	11052,80	13,17	9049,40	7,20	-10367,00
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	-	-	82,40	0,09	298,60	0,25	+298,60
Поточна кредиторська заборгованість зі страхування	-	-	61,90	0,07	7,70	0,01	+7,7
Поточна кредиторська заборгованість з оплати праці	84,50	0,13	474,50	0,57	1111,70	0,88	+1027,20
Інші поточні зобов'язання	2490,00	3,91	19729,30	23,51	42991,30	34,22	+40501,30
Всього поточних зобов'язань і забезпечень	28990,90	45,46	37192,50	44,31	68458,70	54,50	+39467,80
Всього пасивів	63764,10	100	83931,40	100	125620,30	100	+61856,20

*Джерело: складено автором за даними підприємства.

Поточні зобов'язання і забезпечення у 2024 році у вартісному вимірі склали 68458,70 тис. грн., що на 39467,80 тис. грн більше ніж у 2022 році. Зростання зазначеного джерела формування майна збільшилося за рахунок поточних кредитів (на 8000,00 тис. грн.), поточної кредиторської заборгованості в частині розрахунків з бюджетом (на 298,60 тис. грн.), зі страхування (на 7,7 тис. грн.), з оплати праці (на 1027,20 тис. грн.) та інших поточних зобов'язань (на 40501,30 тис. грн.). Проте, доцільно наголосити, що на 10367,00 тис. грн. зменшилася поточна кредиторська за товари, роботи, послуги.

У сучасних умовах динамічних змін економічного середовища саме системний аналіз ключових фінансових індикаторів дає змогу оцінити стійкість

бізнес-моделі, визначити чинники коливань прибутковості та виявити потенційні ризики. аналіз тенденцій є важливим інструментом оцінювання фінансової прозорості та інвестиційної привабливості підприємства. Він дозволяє зовнішнім стейкхолдерам - інвесторам, кредиторам, партнерам - отримати об'єктивне уявлення про динаміку фінансового стану та здатність підприємства генерувати стабільний прибуток. У таблиці 2.3 узагальнені показники, які характеризують результативність діяльності ПП.

Таблиця 2.3 – Тенденція показників, які формують фінансовий результат ПП

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відх. (+/-) 2024 р. від 2022 р.
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	193087,10	310747,50	466299,30	+273212,20
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	170343,30	269843,20	416444,20	+246100,90
Валовий прибуток, тис. грн.	22743,80	40904,30	424655,10	+27111,50
Інші операційні доходи, тис. грн.	302,20	1013,80	1034,90	+732,70
Інші операційні витрати, тис. грн.	15053,30	26061,90	33854,30	+18801,00
Інші доходи, тис. грн.	-	-	38,10	+38,10
Інші витрати, тис. грн.	1160,90	1584,50	811,40	-349,50
Чистий фінансовий результат: прибуток, тис. грн.	3924,90	13072,20	13720,40	+9795,50

**Джерело: складено автором за даними підприємства.*

Дані таблиці 2.3 візуалізують, що практично всі показники, які формують фінансовий результат ПП тенденційно зростають, зокрема одночасне зростання чистого доходу від реалізації продукції та собівартість їх реалізації збільшилися у 2024 році порівняно з 2022 роком на 273212,20 тис. грн та 246100,90 тис. грн., що вплинуло на зростання розміру валового прибутку на 27111,50 тис. грн. Інші операційні витрати та доходи також зростають на 732,7 тис. грн та 18801,00 тис. грн. У 2024 році ПП мало у розмірі 38,10 тис. грн інші доходи. Щодо інших доходів, то у 2024 році вони склали 811,10 тис. грн., що на 349,50 тис. грн. менше ніж у 2022 році. Чистий фінансовий результат у 2024 році був у сумі 13720,40 тис. грн., що 9795,50 тис. грн. більше ніж у 2022 році.

Оцінка ліквідності та платоспроможності є ключовою передумовою фінансової стійкості, оскільки дозволяє виявити потенційні ризики дефіциту обігових коштів і ризики неплатежів.

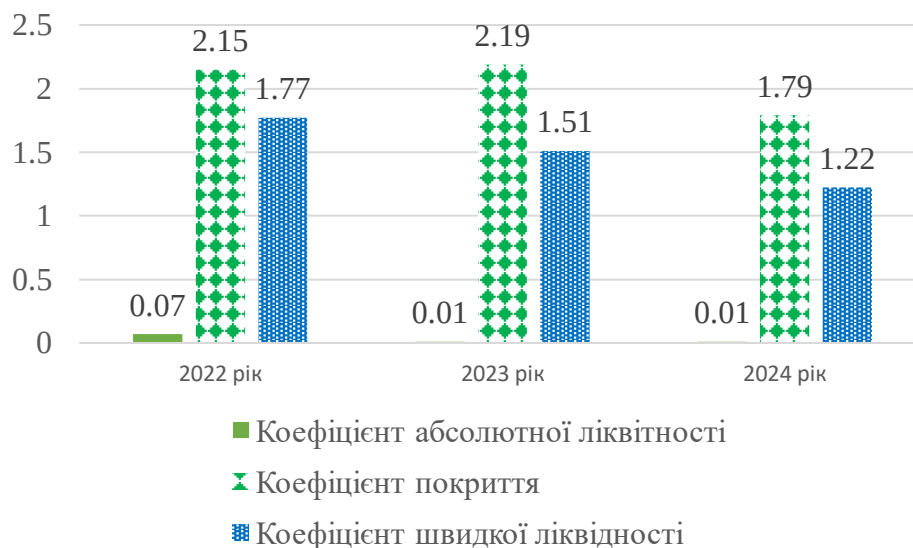

Рисунок 2.2 – Індикатори оцінки рівня ліквідності

**Джерело: складено автором за даними підприємства.*

Розрахункові значення індикаторів, які дозволяють оцінити рівень ліквідності ПП, що візуалізовані на рисунку 2.2, засвідчують, що у 2023 та 2024 роках абсолютна ліквідність склала 0,01, що є негативним, адже в 2022 році цей показник був на рівні 0,07 і за нормативом має дотримуватися тенденції до зростання. Значення коефіцієнта покриття за період, який досліджується, відповідає нормативу, проте у динаміці зменшується на 0,36. Коефіцієнт швидкої ліквідності також корелює з нормативним значенням, але у динаміці має тенденцію до зниження (на 0,55).

Щодо показників, які подані на рисунку 2.3, то ситуація наступна. Коефіцієнт платоспроможності у 2024 році склав 0,46, що на 0,09 менше, порівняно з 2022 роком і характеризується зменшенням відповідності нормативу. Коефіцієнт фінансування навпаки у динаміці збільшився на 0,37, але це не корелює з відповідністю нормативним значенням, оскільки вони передбачають, щоб

зазначений індикатор був менше 1 і у динаміці дотримувалася тенденція до зменшення.

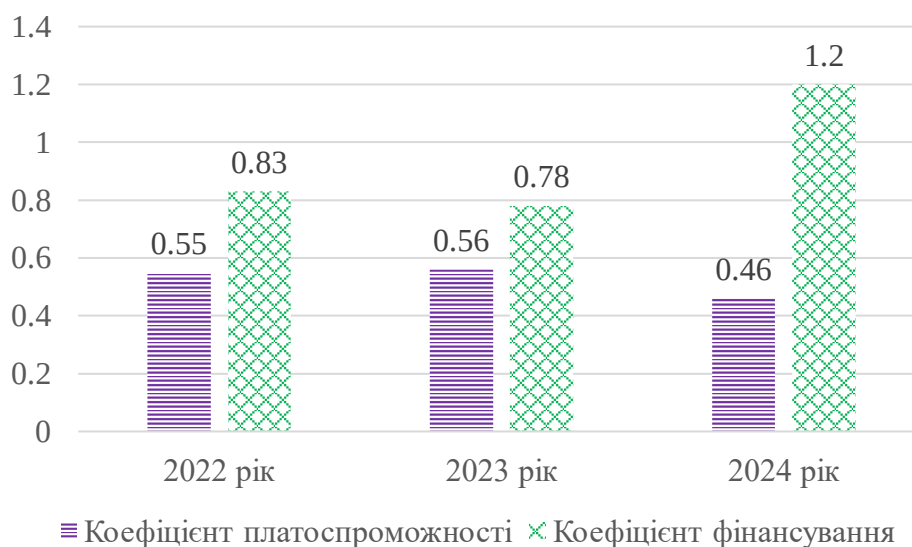

Рисунок 2.3 – Індикатори оцінки платоспроможності та фінансування

**Джерело: складено автором за даними підприємства.*

Аналіз ділової активності забезпечує розуміння ефективності операційної діяльності та здатності підприємства генерувати оборот заборгованості на належному рівні. Відповідно, на рисунку 2.4 узагальнені розраховані за даними ПП коефіцієнти оборотності заборгованості, а на рисунку 2.5 – терміни погашення зазначених видів заборгованостей.

Відповідно, оборотність дебіторської заборгованості у 2024 році склала 5,61 рази, що на 1,64 рази більше, ніж у 2022 році. Аналогічна тенденція є властивою для коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості, адже у 2024 році значення даного показника склало 44,55 рази, що на 34,65 рази більше ніж у 2022 році. Дана ситуація є позитивною.

Відносно термінів погашення, потрібно зазначити, що у 2024 році термін погашення дебіторської заборгованості склав 65 днів, це на 27 днів менше ніж у 2022 році, що є позитивним. Аналогічна ситуація характерна і для погашення кредиторської заборгованості, адже у 2024 році потрібно 8 днів, що на 29 днів менше, ніж у 2022 році.

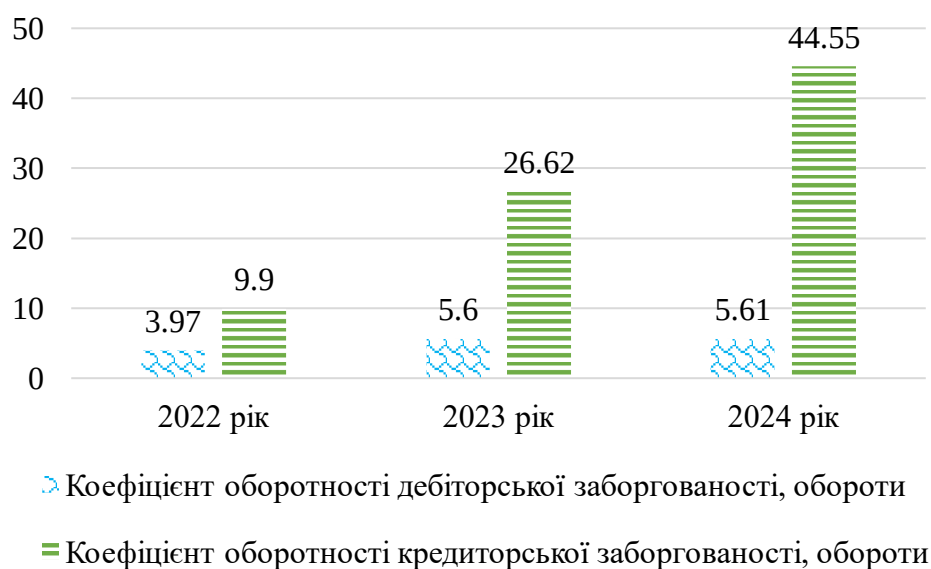

Рисунок 2.4 – Індикатори оцінки оборотності заборгованості

*Джерело: складено автором за даними підприємства.

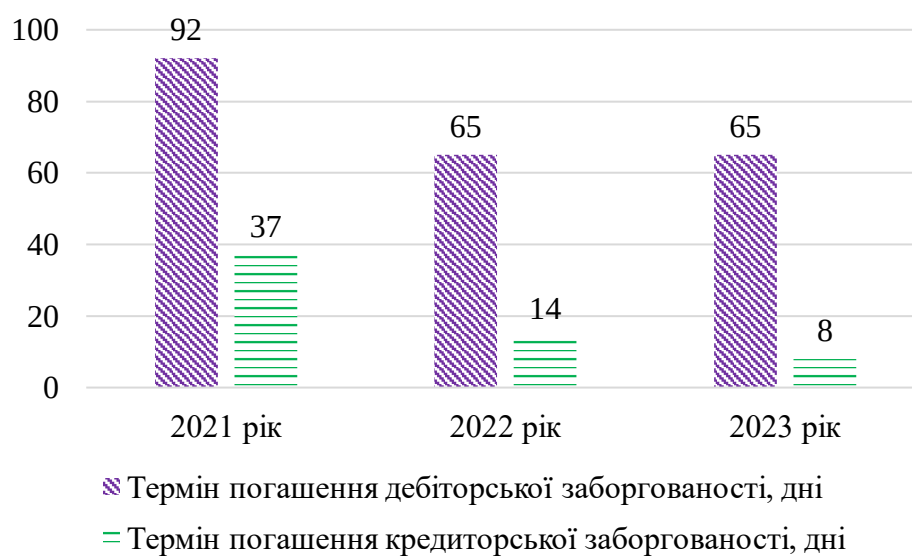

Рисунок 2.5 – Кількість днів, необхідних для погашення заборгованостей

*Джерело: складено автором за даними підприємства.

Дослідження рентабельності є визначальним чинником оцінювання результативності управлінських рішень і загальної конкурентоспроможності підприємства. На рисунку 2.6 узагальнені значення показників рентабельності.

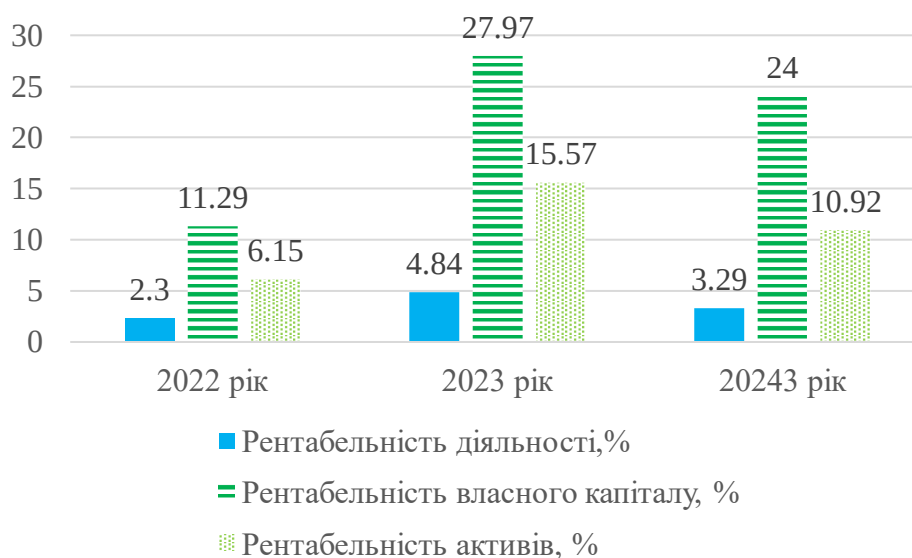

Рисунок 2.6 – Індикатори оцінювання рентабельності

**Джерело: складено автором за даними підприємства.*

Дані рисунку 2.6 засвідчують, що всі показники рентабельності у динаміці мають тенденцію до зростання. Зокрема, рентабельність діяльності у 2024 році порівняно з 2022 роком збільшилася на 0,99 п.в., рентабельність власного капіталу – на 12,71 п.в., а рентабельність активів – на 4,77 п.в.

Отже, комплексна оцінка показників, які характеризують діяльність ПВП, засвідчила, що підприємство в складні часи розвивається, збільшує активи, має прибуток, діяльність є рентабельною.

2.2 Облік та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам у ПП “ВИБІР”

У ПП “ВИБІР” для організації обліку розрахунків за виплатами працівникам використовується програма «BAS: Бухгалтерія». Відповідно завдання організації даної ділянки обліку із використанням зазначеного спеціалізованого програмного забезпечення полягає у забезпеченні комплексного, своєчасного та достовірного відображення інформації про нарахування, утримання та виплату заробітної плати й інших видів компенсацій персоналу в автоматизованому середовищі. На рисунку 2.7 узагальнено можливості програми у контексті досліджуваної проблематики.

Завдання функціональних можливостей програми «BAS: Бухгалтерія» для автоматизації обліку розрахунків за виплатами працівникам
Уніфікувати та формалізувати процедури обліку розрахунків із працівниками відповідно до чинного законодавства України та облікової політики підприємства
Автоматизувати процеси нарахування заробітної плати, податків і зборів, мінімізуючи ризики помилок людського фактора
Забезпечити оперативність формування аналітичних даних, необхідних для управлінських рішень щодо витрат на оплату праці
Підвищити контроль за достовірністю і повнотою інформації щодо розрахунків із працівниками, включаючи взаємозв'язок із кадровим і виробничим обліком
Формувати регламентовану звітність (зокрема з ЄСВ, ПДФО, військового збору) у коректній та стандартизованій формі
Забезпечувати прозорість і простежуваність усіх операцій, пов'язаних із оплатою праці, через інтеграцію в єдину інформаційну систему підприємства

Рисунок 2.7 - Завдання функціональних можливостей програми «BAS: Бухгалтерія» для автоматизації обліку розрахунків за виплатами працівникам

**Джерело: складено автором з урахуванням матеріалу [1].*

Організація обліку розрахунків за виплатами працівникам у «BAS: Бухгалтерія» спрямована на підвищення ефективності бухгалтерського обліку, оптимізацію трудових ресурсів та забезпечення високої якості облікової інформації для внутрішніх і зовнішніх користувачів.

Недоліком існуючої системи обліку є відсутність формалізованої облікової політики, що ускладнює забезпечення послідовності, єдності та методологічної визначеності під час здійснення облікових процедур. Відсутність такого нормативного документа призводить до потенційної неоднозначності в трактуванні облікових підходів, підвищує ризик помилок та знижує аналітичну цінність облікової інформації для управлінських потреб. Дана проблематика є підставою для обґрунтування напрямів вдосконалення, які будуть відображені у роботі.

У ПП “ВИБІР” для документального забезпечення обліку відповідно до тематики дослідження використовуються наступні документи. На рисунку 2.8 автоматизовано створений документ «Нарахування зарплати».

Нарахування зарплати (створення) *

Місяць нарахування: Вересень 2025 Організація: ПВП Вибір Дата: 15.10.2025 00:01 Номер:

Підрозділ:

Попередній розрахунок: ☒

[Підсумки по документу](#)

Нарахування (31)

N	Співробітник	Підрозділ	Нарахування	Розмір	Дата початку	Результат	Відпрацьовано днів	Норма
A		Посада			Дата закінчення		Відпрацьовано годин	Норма
1	Абдулов Юрій Володимирович (осн.)	Адміністрація	Оклад по днях	15 000,000	01.09.2025	15 000,00	22,00	
		Бухгалтер			30.09.2025		175,00	
						407 700,00	682,00	
							5 425,00	

[Докладніше див. Розрахунковий листок](#)

Рисунок 2.8 - Автоматизовано створений документ «Нарахування зарплати»

**Джерело: складено автором за допомогою програми.*

Структура поданого на рисунку 2.8 документу конкретизує дані щодо:

- місяця нарахування заробітної плати;
- назви бізнес-суб'єкта, працівникам якого здійснюють нарахування;
- дата нарахування;
- у розрізі співробітника фіксуються дані щодо підрозділу, де працює та посади, яку обіймає, ідентифікується інформація, що нарахування проводяться по днях, розмір заробітної плати, фіксується період за який проводять нарахування з деталізацією «з...по»; конкретизується інформація скільки днів відпрацьовано працівником та скільки годин відпрацьовано.

Для того, щоб виплатити заробітну плату працівникам через банк, бухгалтер за допомогою досліджуваної програми створює документ «Відомість на виплату зарплати через банк» (рисунок 2.9).

Ключові реквізити документа, поданого на рисунку 2.9:

- дата;
- назва підприємства;
- зарплатний проєкт, тобто назва банківської установи;
- конкретизація інформації, що виплата заробітної плати за першу частину місяця, тобто аванс;
- ідентифікація місяця виплати;

Крім того, програмою передбачено необхідність заповнення вкладок «Виплата зарплати», «ПДФО», «Внески». До прикладу, вкладна «Виплата зарплати» деталізує дані щодо ПБ співробітника, якому необхідно здійснити виплату, період взаєморозрахунків, рахунок обліку, сума, яку потрібно виплатити.

Відомість на виплату зарплати через банк (створення) *

Організація: ПВП Вибір Дата: 15.10.2025 Номер:

Підрозділ: Зарплатний проект: ПриватБанк

Виплачувати: Аванс (за попереднім розрахунком)

Місяць виплати: Вересень 2025

Заповнити Розрахувати Змінити Без округлення

Виплата зарплати (31) ПДФО (62) Внески Внески ФОП (1) Фізичні особи (31)

N	Фізична особа	Співробітник	Період взаєморозрахунків	Рахунок	До виплати	Сума округлення	Сума "брудними"
1	Абдулов Юрій Воло...	Абдулов Юрій Воло...	01.09.2025	661	11 550,00		
2	Авдєєв Владислав ...	Авдєєв Владислав ...	01.09.2025	661	14 322,00		
					313 929,00		

Піліпси

Рисунок 2.9 - Автоматизовано створений документ «Відомість на виплату зарплати через банк»

**Джерело: складено автором за допомогою програми.*

Виплата заробітної плати працівнику здійснюється на картковий банківський рахунок, тому створюється документ «Списання з банківського рахунку» (рисунок 2.10) на підставі документа, який подано на рисунку 2.9.

Списання з банківського рахунку (створення) *

Вид операції: Перерахування заробітної плати Рахунок: 311

Номер: від: 15.10.2025 00:00:00 Вх. номер: Вх. дата:

Одержувач: ПриватБанк Організація: ПВП Вибір

Рахунок одержувача: Рахунок організації: Добро

Сума: 313 929,00 UAH

Перерахування зарплати

N	Відомість	Рахунок	Сума до виплати
1	Відомість в банк ДООО-000001 від 15.10.2025	661	313 929,00

Стаття руху грошових коштів: Виплата зарплати

Призначення платежу:

Рисунок 2.10 - Автоматизовано створений документ «Списання з банківського рахунку»

**Джерело: складено автором за допомогою програми.*

Створений за допомогою документ «Списання з банківського рахунку» конкретизує наступні дані:

- вид операції, тобто «перерахування заробітної плати»;
- рахунок (311);
- дата створення рахунку;
- одержувач (банківська установа);
- рахунок одержувача;
- назва підприємства, яке виплачує заробітну плату;
- рахунок підприємства;
- сума, яку виплачує підприємство в якості заробітної плати співробітникам;
- на вкладці фіксується інформація про підставу для перерахування коштів «відомість, яка формувалася для банківської установи», кореспондуючий рахунок та сума до виплати;
- стаття руху коштів, тобто «виплата зарплати».

Після заповнення документу, його потрібно провести, що дозволить сформувати кореспонденції рахунків за операціями щодо виплати заробітної плати (рисунок 2.11).

Період	Дебет	Под. облік Дт	Кредит	Под. облік Кт	Сума
15.10.2025	661		311		5 467,00
	1	Зайчук Ірина Вікторівна	Добро		Виплата зарплати
			Виплата зарплати		
15.10.2025	661		311		6 930,00
	2	Єфімов Микола Олегович	Добро		Виплата зарплати
			Виплата зарплати		
15.10.2025	661		311		6 237,00
	3	Яковлев Володимир Олексійович	Добро		Виплата зарплати
			Виплата зарплати		
15.10.2025	661		311		6 237,00
	4	Ергешев Шахріяр Зейналович	Добро		Виплата зарплати

Рисунок 2.11 – Сформовані кореспонденції рахунків за допомогою проведення документу «Списання з банківського рахунку»

**Джерело: складено автором за допомогою програми.*

На рисунку 2.12 конкретизовано, які нарахування та утримання на фонд оплати здійснюється і сплачуються в досліджуваному ПВП.

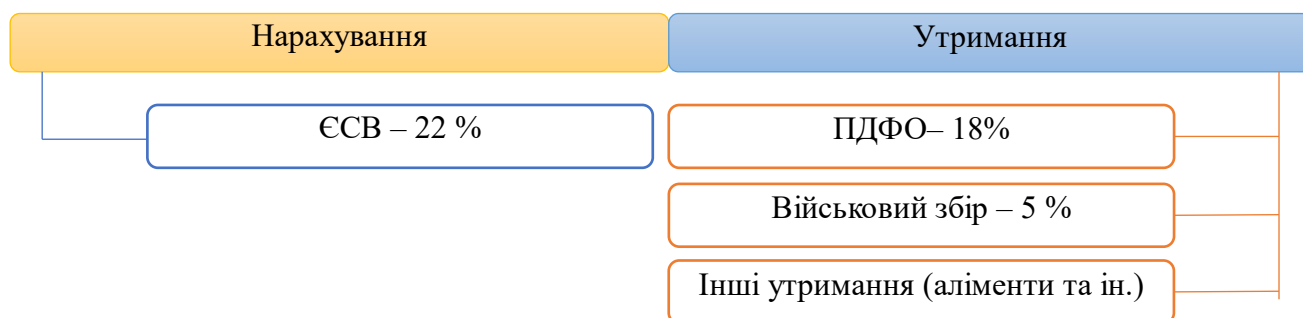

Рисунок 2.12 - Нарахування та утримання на фонд оплати здійснюється і сплачуються в досліджуваному ПП“ВИБІР”

**Джерело: складено автором.*

Для того, щоб відобразити в обліку нарахування ЄСВ потрібно скористатися вкладкою «Нарахування», щоб зафіксувати утримання – вкладкою «Внески» і, використовуючи кнопку Заповнити», можна в автоматизованому режимі заповнити оперативно зазначені вкладки. Сформувати платіж по внескам та утриманням з фонду оплати праці, можна за допомогою документа «Відомість на виплату зарплати через банки» (рисунок 2.13)

Відомість на виплату зарплати через банк (створення) *

Організація: ПВП Вибір Дата: 31.10.2025 Номер:

Підрозділ:

Зарплатний проект:

Виплачувати: Перерахування внесків ФОТ (чергове)

Місяць виплати: Вересень 2025

Заповнити Змінити Без округлення

N	Податок	Стаття податкової декларації	Період взаєморозрахунків	Сума
1	ЄСВ ФОП (працівники)	Нарахування ЄСВ роботодавцями (22 %)	01.09.2025	2 078,160000
				2 078,160000

Рисунок 2.13 - Автоматизовано створений документ «Відомість на виплату зарплати через банк (створення)»

**Джерело: складено автором*

У документі, який подано на рисунку 2.13, необхідно у графі «виплачувати» обрати «перерахування внесків (чергове)», зафіксувати місяць і, використовуючи кнопку «Заповнити». Для того, щоб створити платіжні документи для сплати до бюджету податків, алгоритм дій наступний: документ «Відомість на виплати заробітної плати через банк» → «Документи за податками» → «Формування платіжних документів по податках».

За допомогою «BAS Бухгалтерія» можна сформувати оборотно-сальдову відомість по рахунку 66 (рисунок 2.14), яка виступає комплексним інформаційно-аналітичним документом, що забезпечує прозорість, точність і повноту обліку розрахунків з оплати праці

Оборотно-сальдова відомість по рахунку 661 за Жовтень 2025 р. ПВП Вибір

Період: 01.10.2025 – 31.10.2025 Рахунок: 661 ПВП Вибір

Сформувати Показати настройки Друк Перістр обліку

ПВП Вибір

Оборотно-сальдова відомість по рахунку 661 за Жовтень 2025 р.

Виведені дані: БО (дані бухгалтерського обліку)

Рахунок	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
Працівники організації						
661			415 215,38	415 215,38		
Абдулов Юрій Володимирович			15 266,46	15 266,46		
Авдеев Владислав Михайлович			18 808,93	18 808,93		
Аксенов Артур Петрович			21 266,46	21 266,46		
Вогословський Федір Михайлович			27 266,46	27 266,46		
Горбачова Ірина Іванівна			7 366,46	7 366,46		
Дудін Ігор Іванович			9 208,93	9 208,93		
Евгеньєв Шахмат Зейналович			8 366,46	8 366,46		
Єфимов Микола Олександрович			9 208,93	9 208,93		
Желнова Валентина Віталіївна			12 808,93	12 808,93		
Зайчук Ірина Вікторівна			7 366,46	7 366,46		
Золотухін Олександр Максимович			19 436,18	19 436,18		
Іванцова Лія Євгенівна			30 266,46	30 266,46		
Казачова Жанна Вікторівна			9 236,18	9 236,18		
Касиков Данил Олександрович			9 236,18	9 236,18		
Конюков Артур Олександрович			9 236,18	9 236,18		
Косирева Тамара Констянтинівна			7 336,18	7 336,18		
Ларін Володимир Георгійович			19 436,18	19 436,18		
Литва Андрій Сергійович			21 236,18	21 236,18		
Рябенко Роман Валерійович			4 236,18	4 236,18		

Рисунок 2.14 – Автоматизовано створений документ «Оборотно-сальдова відомість по рахунку 661»

**Джерело: складено автором.*

Відомість містить структуровані дані щодо початкових залишків, оборотів за дебетом і кредитом рахунку, а також кінцевих сальдо, що дає можливість комплексно оцінити динаміку змін зобов'язань підприємства перед персоналом упродовж звітного періоду.

Формування документа здійснюється автоматизовано на основі первинних даних, введених у систему, зокрема нарахувань заробітної плати, утримань, податкових відрахувань та проведених виплат.

Картка рахунку 66 (рисунк 2.15), створена в програмному середовищі “BAS Бухгалтерія”, є детальним аналітичним регістром бухгалтерського обліку, що забезпечує послідовне та повне відображення господарських операцій, пов’язаних із розрахунками з оплати праці та іншими виплатами працівникам підприємства.

Картка рахунку 661 за Жовтень 2025 р. ПВП Вибір

Період: 01.10.2025 - 31.10.2025 Рахунок: 661 ПВП Вибір

Сформувати Показати настройки Друк Перістр обліку

ПВП Вибір
Картка рахунку 661 за Жовтень 2025 р.
Введені дані: БО (дані бухгалтерського обліку)
Відбір: Працівники організації Дорієнко "Богословський Федір Михайлович"

Період	Документ	Аналітика Дт	Аналітика Кт	Дебет		Кредит		Поточне сальдо
				Рахунок	Дебет	Рахунок	Кредит	
31.10.2025	Нарахування зарплати ДО00-0000002 від 31.10.2025 12:00:00 Нараховано зарплата	<...> Оплати й тарифи (АЗ)	Богословський Федір Михайлович	811		661	27 266,46	К 6 271,28
31.10.2025	Нарахування зарплати ДО00-0000002 від 31.10.2025 12:00:00 Утримано ПДФО	Богословський Федір Михайлович		661	4 907,96	6411		К 1 363,32
31.10.2025	Нарахування зарплати ДО00-0000002 від 31.10.2025 12:00:00 Утримано військовий збір	Богословський Федір Михайлович	Військовий збір	661	1 363,32	642		
Обороти за період та сальдо на кінець					27 266,46		27 266,46	0,00

Рисунок 2.15 - Автоматизовано створений документ «Картка рахунку 661»

*Джерело: складено автором.

Документ містить хронологічно впорядковані записи щодо дебетових і кредитових операцій за звітний період із зазначенням дати, змісту операції, кореспондуючих рахунків та сумових показників. Структура картки орієнтована на забезпечення можливості простежити кожну господарську операцію у розрізі обраних аналітичних параметрів, що дозволяє здійснювати ґрунтовну перевірку правильності відображення руху зобов’язань підприємства перед працівниками.

ПП “ВИБІР” у процесі ведення обліку розрахункових операцій в частині виплат працівників використовує наступні субрахунки 6 класу (рисунк 2.16).

Інформація щодо розрахунків за виплатами працівникам також узагальнюється у відповідних формах фінансової звітності. На рисунку 2.17 конкретизовано наочно узагальнення інформації щодо розрахункового процесу, пов’язаного із виплатами працівниками.

Перелік субрахунків 6 класу, які використовує ПП “ВИБІР” для обліку розрахунків за виплатами працівникам
641 «Розрахунки за податками»
642 «Розрахунки за обов’язковими платежами»
651 «За розрахунками із загальнообов’язкового державного соціального страхування»
661 «Розрахунки за заробітною платою»

Рисунку 2.16 - Перелік субрахунків 6 класу, які використовує ПВП “ВИБІР” для обліку розрахунків за виплатами працівникам

**Джерело: складено автором.*

Узагальнення інформації щодо розрахункового процесу, пов’язаного із виплатами працівниками у фінансовій звітності (формі 1 «Баланс») ПВП “ВИБІР”
Рядок 1620 «Розрахунки з бюджетом» (сальдо Кт 641, 642)
Рядок 1625 «Розрахунки зі страхування» (сальдо Кт 65)
Рядок 1630 «Розрахунки з оплати праці» (Сальдо Кт 66)

Рисунок 2.17 - Узагальнення інформації щодо розрахункового процесу, пов’язаного із виплатами працівниками у фінансовій звітності (формі 1 «Баланс») ПП “ВИБІР”

**Джерело: складено автором.*

Узагальнюючи зазначене вище, доцільно зробити наступні висновки:

- облік організовано на належному рівні;
- використання спеціалізованої програми забезпечує оперативність облікового супроводу, мінімізацію помилок;
- господарські операції своєчасно узагальнюються на рахунках бухгалтерського обліку;
- у Балансі акумулюється інформація щодо процесу розрахунків за виплатами працівникам у складі поточних зобов’язань;
- облікова політика відсутня.

2.3 Удосконалення організації обліку шляхом оптимізації облікової політики розрахунків за виплатами працівникам

У ПП “ВИБІР” одним із суттєвих недоліків є те, що відсутня облікова політика, відповідно акцент дослідження буде спрямований на даному напрямі із обґрунтуванням положень в контексті розрахунків за виплатами працівникам. На рисунку 2.18 подано інтерпретацію терміну «облікова політика» та характеристику загальних організаційних підходів щодо її формування.

Інтерпретація терміну «облікова політика» та характеристику загальних організаційних підходів щодо її формування
Облікова політика - сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності
Облікова політика є невід’ємним елементом системи організації бухгалтерського обліку на підприємстві
Підприємство самостійно формує облікову політику, а також визначає зміни до неї, керуючись НП(С)БО та іншими документами нормативно регулювання у сфері бухгалтерського обліку. Процес її затвердження здійснюється за погодженням із власником / уповноваженим ними органом відповідно до положень установчих документів
Формування облікової політики може здійснюватися з урахуванням організаційно-правового статусу підприємства, галузевої специфіки його діяльності, масштабів виробництва та інших релевантних факторів
Облікова політика може формуватися з урахуванням організаційно-правової форми суб’єкта господарювання, галузевих особливостей його діяльності, масштабів виробництва та інших специфічних чинників

Рисунок 2.18 - Інтерпретація терміну «облікова політика» та характеристика загальних організаційних підходів щодо її формування

**Джерело: складено автором за матеріалами [8, 21].*

З урахуванням означуваного, варто зазначити, що облікова політика в контексті розрахунків за виплатами працівникам являє собою сукупність принципів, методів і процедур, які підприємство застосовує для відображення у бухгалтерському обліку операцій, пов’язаних з оплатою праці та іншими формами компенсацій / розрахунків. До її змісту належать підходи до визнання, оцінки та класифікації витрат на оплату праці, резервів за невикористаними відпустками,

забезпечень за іншими виплатами коротко- й довгострокового характеру. Така політика забезпечує єдність методологічних підходів до обліку, формує інформаційне підґрунтя для управлінських рішень і сприяє прозорості фінансової звітності. Формування відповідного розділу, як складової облікової політики в контексті розрахунків за виплатами працівниками зумовлена зростанням вимог до достовірності та порівнянності фінансової інформації, необхідністю дотримання НП(С)БО 26 / МСБО 19 «Виплати працівникам». Постійні зміни в законодавстві щодо оплати праці, податкового навантаження й соціальних гарантій потребують чітко структурованого підходу до організації обліку таких операцій. Наявність обґрунтованої облікової політики підвищує рівень контролю за нарахуваннями та виплатами, мінімізує ризики помилок та порушень фінансової дисципліни.

Завдяки якісно розробленій обліковій політиці бізнес-суб'єкт може:

- упорядкувати процедури нарахування заробітної плати й інших компенсацій;
- забезпечити відповідність облікових даних нормативно-правовим вимогам;
- формувати прозорі та об'єктивні фінансові показники;
- підвищити ефективність внутрішнього контролю;
- підтримувати належний рівень фінансової стійкості шляхом своєчасного планування грошових потоків, пов'язаних з оплатою праці.

Таким чином, облікова політика щодо розрахунків за виплатами працівникам є важливим елементом системи бухгалтерського обліку, який забезпечує методологічну узгодженість, правову відповідність та достовірність фінансової інформації, необхідної для управління підприємством і задоволення потреб управлінського персоналу.

Облікова політика щодо розрахунків за виплатами працівникам повинна формуватися з урахуванням комплексу методологічних, нормативних і організаційних вимог, які забезпечують достовірне, повне та своєчасне відображення відповідних операцій у бухгалтерському обліку. Основні вимоги можна узагальнити таким чином (рисунки 2.19).

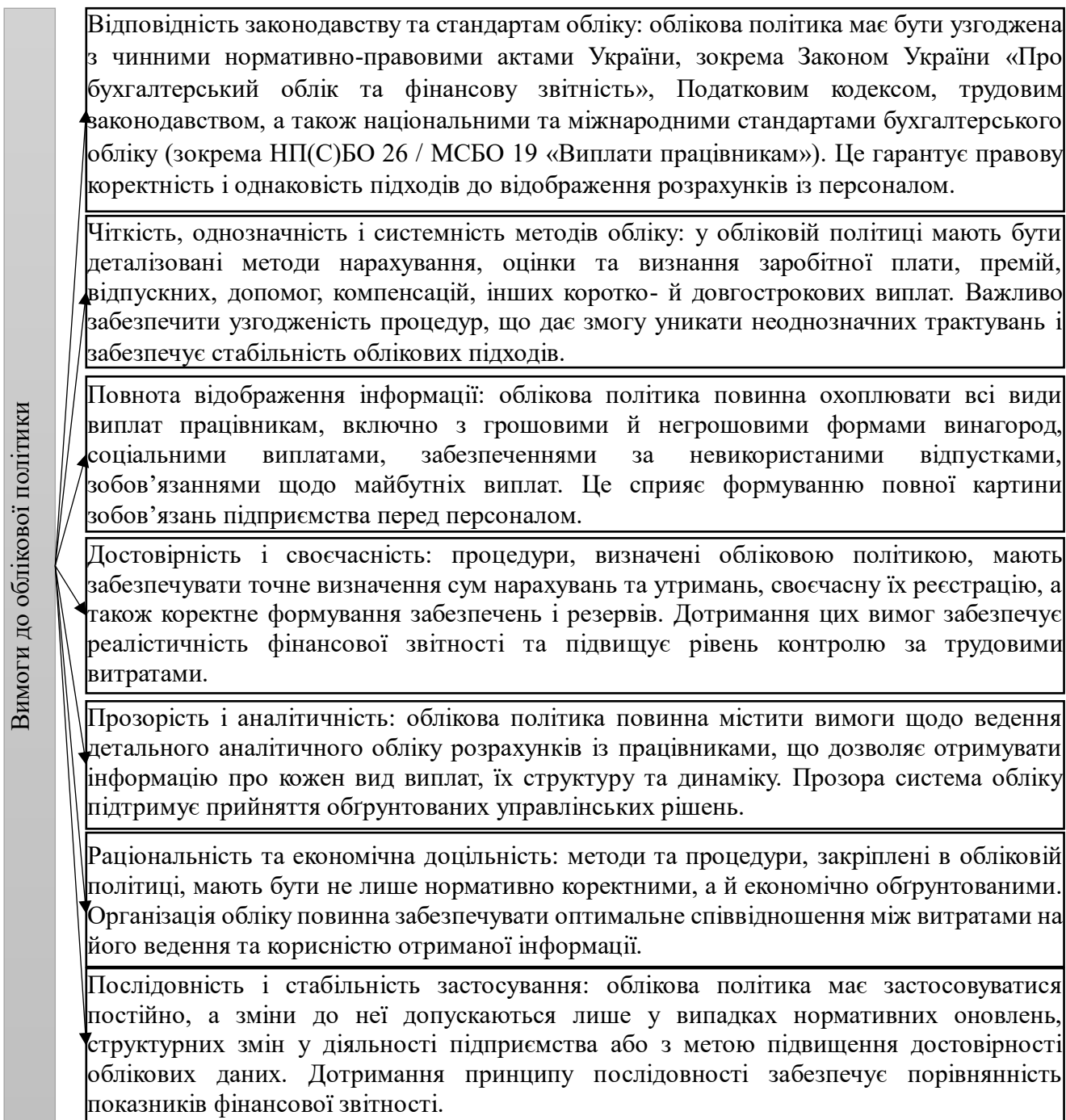

Рисунок 2.18 – Вимоги до облікової політики

**Джерело: складено автором за матеріалами [8, 21].*

Формування облікової політики в частині розрахунків за виплатами працівникам ґрунтується на системі базових принципів, які забезпечують методологічну послідовність, правову узгодженість та аналітичну інформативність облікових даних. У таблиці 2.4 узагальнено характеристику ключових принципів облікової політики в контексті тематики дослідження.

Таблиця 2.4 - Характеристика ключових принципів розроблення облікової політики в частині розрахунків за виплатами працівникам

Назва принципу	Характеристика
Законність та нормативна відповідність	Облікова політика має бути побудована на основі чинних нормативно-правових актів, що регулюють оплату праці, соціальні гарантії та бухгалтерський облік. Вона повинна узгоджуватися з положеннями національних та міжнародних стандартів, забезпечуючи правомірність процедур нарахування, визнання та класифікації виплат працівникам.
Повнота відображення	Під час розроблення політики слід передбачати охоплення всіх видів виплат працівникам, включаючи основну та додаткову заробітну плату, компенсаційні виплати, допомоги, премії, соціальні пакети, забезпечення майбутніх виплат та інші форми винагород. Дотримання цього принципу гарантує формування комплексної інформації про зобов'язання підприємства перед персоналом.
Достовірність та об'єктивність	Методи обліку мають забезпечувати точне визначення сум нарахувань, утримань і забезпечень. Достовірність досягається через документальне підтвердження операцій, застосування обґрунтованих оцінок та уникнення суб'єктивних рішень, що можуть спотворювати фінансові показники.
Послідовність	Вибрані методи нарахування та оцінки виплат повинні застосовуватися постійно. Зміни допускаються лише за умов об'єктивної необхідності - наприклад, у разі зміни законодавства або потреби підвищення якості фінансової інформації. Дотримання послідовності забезпечує порівнянність показників фінансової звітності в динаміці.
Своєчасність	Усі операції, пов'язані з виплатами працівникам, повинні відображатися в обліку у періоді, до якого вони належать. Це стосується як нарахування заробітної плати, так і формування забезпечень та інших зобов'язань. Своєчасність є критично важливою для адекватного формування витрат і зобов'язань.
Прозорість та аналітичність	Побудова облікової політики має передбачати ведення аналітичного обліку розрахунків із працівниками за видами виплат і структурними підрозділами. Це сприяє підвищенню інформативності облікових даних та створює підґрунтя для обґрунтованих управлінських рішень у сфері персоналу.
Раціональність	Методи та процедури, закріплені в обліковій політиці, повинні бути оптимальними з точки зору витрат на ведення обліку та корисності інформації. Політика має забезпечувати ефективну організацію облікових процесів без надмірної складності чи дублювання функцій.
Економічної сутності	Виплати працівникам повинні відображатися згідно з їхньою економічною природою, а не формальними ознаками. Такий підхід забезпечує адекватне визнання зобов'язань, витрат і резервів, що особливо важливо для довгострокових виплат та соціальних програм.

**Джерело: складено автором за матеріалами [8].*

Отже, принципи побудови облікової політики щодо розрахунків за виплатами працівникам формують методологічну основу для створення ефективної, нормативно узгодженої й аналітично цінної системи бухгалтерського обліку, яка

забезпечує достовірне відображення зобов'язань підприємства перед персоналом і підтримує прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Облікова політика в частині розрахунків за виплатами працівникам охоплює комплекс взаємопов'язаних розділів, кожен із яких спрямований на регламентацію окремих аспектів організації та методології бухгалтерського обліку. Структуризація такої політики забезпечує системність, прозорість і послідовність облікових процедур. Ключові розділи можуть бути охарактеризовані таким чином (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – Перелік та характеристика ключових розділів облікової політики щодо розрахунків за виплатами працівникам

Розділ облікової політики	Деталізація
1	2
Нормативно-правове підґрунтя обліку виплат працівникам	У цьому розділі фіксуються основні нормативні акти, що регулюють оплату праці та соціальні виплати: Кодекс законів про працю, законодавство у сфері соціального страхування, податкове законодавство, НП(С)БО / МСБО 19 «Виплати працівникам». Наявність нормативного базису забезпечує узгодженість облікових процедур із чинними вимогами та мінімізує ризики порушення законодавства
Класифікація виплат працівникам	Цей розділ визначає перелік і структуру видів виплат, що підлягають відображенню в обліку: • основна заробітна плата; • додаткова заробітна плата (премії, доплати, надбавки); • компенсаційні виплати; • соціальні виплати та допомоги; • негрошові форми винагород (натуральні виплати, соціальні пакети); • довгострокові виплати персоналу; • забезпечення майбутніх виплат (наприклад, резерв відпусток). Чітке структурування видів виплат дає можливість забезпечити повноту та аналітичність облікових даних
Методика нарахування та визнання виплат	Розділ регламентує правила та методи визначення сум нарахувань працівникам: порядок обчислення заробітної плати, премій, відпускних, лікарняних, індексації, компенсацій тощо. Окремо визначаються критерії визнання короткострокових і довгострокових зобов'язань, а також момент їх відображення у фінансовій звітності. Це забезпечує достовірність та своєчасність облікової інформації
Порядок формування забезпечень та резервів	У цьому розділі встановлюються методи оцінки та нарахування забезпечень за невикористаними відпустками, виплатами при звільненні, довгостроковими соціальними програмами. Визначаються підходи до дисконтування кредиторської заборгованості, а також правила перегляду та коригування резервів. Коректне формування забезпечень підвищує точність фінансових результатів і рівень прогнозування грошових потоків

Продовження таблиці 2.5

1	2
Документальне оформлення та первинний облік	Даний розділ описує форми первинних документів, порядок їх складання, затвердження та обігу: табелі обліку робочого часу, розрахункові відомості, кадрові накази, лікарняні листки тощо. Документальне забезпечення є основою достовірності облікових даних і внутрішнього контролю
Організація аналітичного та синтетичного обліку	Визначаються методи ведення обліку за рахунками бухгалтерського плану, порядок відкриття аналітичних рахунків за видами виплат, підрозділами, категоріями персоналу. Забезпечення багатовимірного аналітичного обліку сприяє формуванню детальної інформації для управління персоналом і витратами на оплату праці
Відображення розрахунків із працівниками у фінансовій звітності	У цьому розділі розкриваються правила подання та розкриття інформації щодо виплат працівникам у фінансових звітах, відповідно до вимог НП(С)БО / МСБО. Зазначаються підходи до відображення короткострокових та довгострокових зобов'язань, розкриття забезпечень і характеру виплат персоналу
Порядок внесення змін до облікової політики	Окремий розділ визначає підстави, процедуру та строки перегляду облікової політики, включно з оцінкою впливу змін на обліково-звітні показники. Це забезпечує стабільність та адаптивність облікової системи до змін зовнішнього середовища

**Джерело: складено автором за матеріалами [8].*

Подана у таблиці 2.5 характеристика розділів облікової політики щодо розрахунків за виплатами працівникам відображає її комплексний та системний характер. Вона забезпечує методологічну цілісність, нормативну узгодженість і високу якість фінансової інформації, що є необхідною умовою для ефективного управління трудовими ресурсами та підтримки фінансової стійкості підприємства.

Облікова політика приватного виробничого підприємства, яке займається неспеціалізованою оптовою торгівлею, у частині розрахунків за виплатами працівникам потребує належного документального забезпечення. Для цього доцільно розробити й затвердити систему додатків, що конкретизують методичні, організаційні та процедурні аспекти обліку. На рисунку 2.20 узагальнено перелік запропонованих додатків до облікової політики з урахуванням тематики дослідження.

Додатки до облікової політики в частині розрахунків за виплатами працівникам забезпечують її практичну реалізацію та конкретизацію методологічних підходів.

Запропонований перелік додатків до облікової політики в частині обліку розрахунків за виплатами працівникам
Перелік первинних документів
Посадові інструкції працівників, відповідальних за ведення кадрового та розрахункового обліку
Робочий план рахунків у частині розрахунків з працівниками
Періодичність проведення інвентаризації поточних зобов'язань з оплати праці
Суб'єкти, об'єкти внутрішнього контролю в частині розрахунків за виплатами працівникам та періодичність їх проведення
Правила виправлення виявлених помилок

Рисунок 2.20 - Запропонований перелік додатків до облікової політики в частині обліку розрахунків за виплатами працівникам

**Джерело: складено автором*

Враховуючи специфіку досліджуваного підприємства, потрібно зазначити, що подані на рисунку 2.20 додатки дозволяють стандартизувати облікові процедури; мінімізувати ризики помилок і порушень; забезпечити прозорість і контрольованість трудових витрат; підтримати ефективну організацію управління персоналом в умовах обмеженого кадрового складу. Такі додатки формують цілісну систему документального та організаційного забезпечення облікової політики, підсилюючи її ефективність у контексті оперативного та стратегічного управління підприємством.

РОЗДІЛ 3

АУДИТ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Особливості планування аудиту розрахунків за виплатами працівникам

У сучасних умовах господарювання, коли підвищуються вимоги до фінансової звітності, внутрішнього контролю та дотримання норм трудового і податкового законодавства, аудит розрахунків з персоналом набуває особливої значущості. Адже, перевірка розрахунків за виплатами працівникам дозволяє виявити помилки й неточності у нарахуванні заробітної плати, премій, відпускних, компенсацій та інших виплат, оскільки наявність таких помилок може призводити до викривлення фінансової звітності, формування необґрунтованих витрат або, навпаки, недонарахувань, що впливають на соціальні гарантії працівників. Крім того, аудит сприяє забезпеченню дотримання чинних норм трудового та податкового законодавства. Порухення вимог законодавства у сфері оплати праці часто тягне за собою фінансові санкції, судові спори та репутаційні ризики для підприємства. Своєчасна аудиторська перевірка дозволяє ідентифікувати такі ризики та запобігти їх негативним наслідкам.

Беззаперечно, аудит розрахунків з персоналом відіграє ключову роль у підвищенні ефективності системи внутрішнього контролю. Він дозволяє оцінити якість організації обліку, адекватність застосовуваних процедур, рівень захищеності від зловживань і шахрайства, а також сформулювати рекомендації щодо їх удосконалення. Проведення аудиту розрахунків за виплатами працівникам є необхідним інструментом для забезпечення фінансової стабільності підприємства, підвищення довіри з боку працівників і зовнішніх стейкхолдерів, а також для підтримання відповідності діяльності організації вимогам законодавства та стандартів бухгалтерського обліку.

Результативність проведення аудиторської перевірки значною мірою залежить від якості планування. Плануючи аудиторську перевірку, аудитори мають обов'язково враховувати норми МСА 300 “Планування аудиту фінансової звітності”, які передбачають, що планування не розглядається як ізольований етап аудиторського процесу, а постає як безперервний та циклічний процес, який зазвичай розпочинається невдовзі після завершення попереднього аудиту (або паралельно з його фінальними процедурами) і триває до моменту завершення поточного аудиторського завдання. У межах цього процесу планування охоплює визначення оптимального часу виконання окремих дій і аудиторських процедур, які мають бути здійснені до проведення наступних етапів аудиту.

На рисунку 3.1 узагальнено значення планування у процесі проведення незалежного аудиторського контролю.

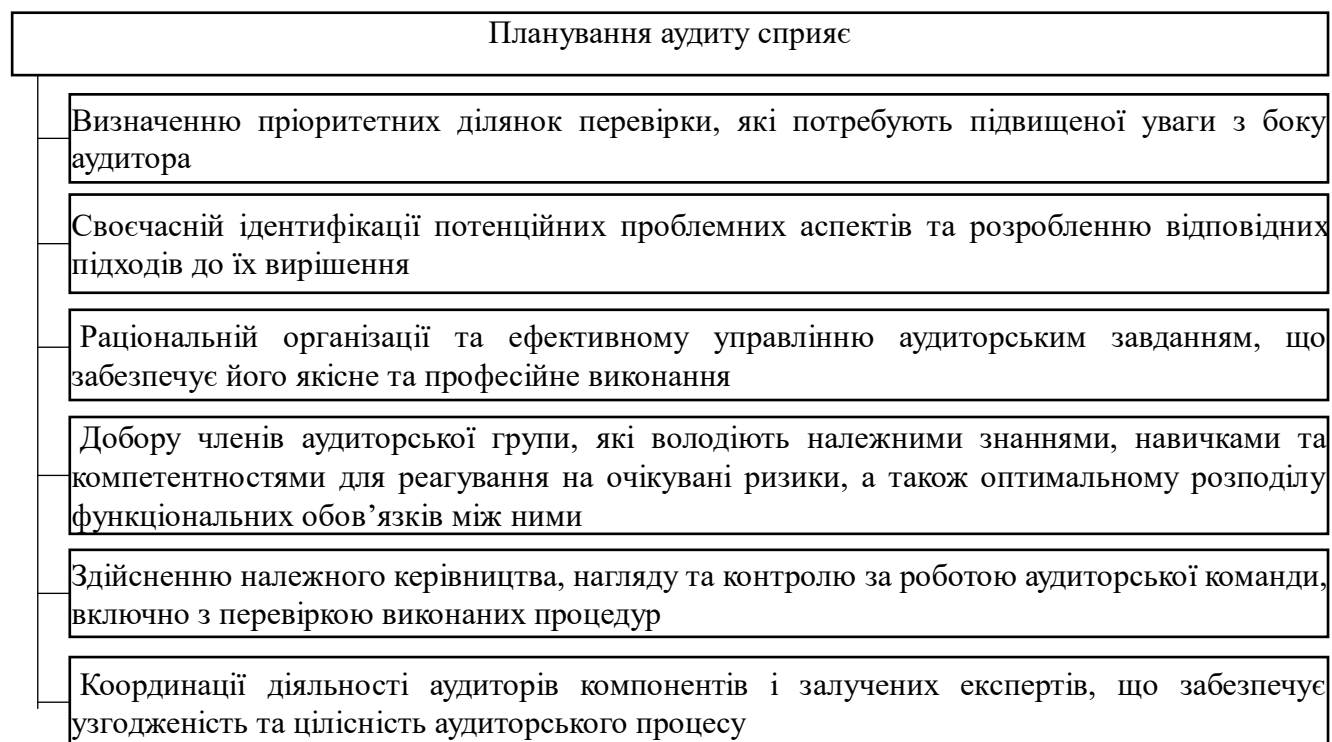

Рисунок 3.1 – Характеристика впливу планування на процес аудиту

**Джерело: складено автором [9].*

Планування аудиту розрахунків за виплатами працівникам є ключовим етапом формування ефективної системи контролю правильності, повноти та

достовірності відображення операцій з оплати праці у бухгалтерському обліку. Цей процес передбачає ідентифікацію ризиків суттєвих викривлень, визначення обсягу аудиторських процедур, а також розроблення відповідних методичних підходів для забезпечення належного аудиторського висновку.

Особливістю планування аудиту цієї ділянки є необхідність комплексного аналізу нормативно-правової бази, що регулює трудові відносини, оплату праці, нарахування податків та обов'язкових зборів. Аудитор повинен оцінити відповідність внутрішньої документації підприємства вимогам законодавства, зокрема щодо оформлення трудових договорів, табелювання робочого часу, встановлення системи преміювання та інших складових заробітної плати.

Важливою складовою планування є оцінка системи внутрішнього контролю у сфері розрахунків з персоналом. Аудитор визначає рівень розподілу повноважень між працівниками, наявність механізмів запобігання помилкам і зловживанням, а також процедур перевірки коректності розрахунків. На основі цієї оцінки формується стратегія аудиту - від застосування вибірових процедур до необхідності проведення суцільних перевірок.

Суттєве значення має також аналіз ризиків, пов'язаних із можливими викривленнями у нарахуванні заробітної плати, відпускних, компенсацій та інших виплат. До факторів ризику належать: складна система стимулювання, значна кількість ручних операцій, часті зміни штатного розпису, наявність сумісників, використання різних режимів робочого часу. Ідентифікація таких ризиків дає змогу визначити пріоритетні напрями аудиторських процедур.

У процесі планування аудитор також оцінює інформаційні системи, за допомогою яких здійснюються розрахунки із працівниками, визначає рівень автоматизації операцій та можливі джерела технічних помилок. За потреби розробляється додатковий набір процедур, спрямованих на перевірку коректності роботи програмного забезпечення.

Таким чином, планування аудиту розрахунків за виплатами працівникам є багатокомпонентним процесом, що потребує глибокого розуміння нормативно-правових вимог, оцінки внутрішнього контролю та виявлення потенційних ризиків.

Якісне планування забезпечує ефективність подальших аудиторських процедур та підвищує достовірність фінансової звітності підприємства.

У процесі планування аудиту розрахунків за виплатами працівникам аудитор повинен оцінити комплекс ризиків, що виникають під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ. Такі ризики визначають можливість суттєвих викривлень фінансової інформації щодо нарахування, обліку, відображення та виплати заробітної плати й пов'язаних з нею відрахувань. З наукової точки зору вони становлять елементи загальної моделі аудиторського ризику й безпосередньо впливають на вибір масштабів і глибини аудиторських процедур.

У таблиці 3.1 - Перелік та характеристика ризиків, які повинні бути враховані у процесі планування аудиту

Ризики	Обґрунтування
1	2
Ризики зовнішнього середовища	
Нормативно-правові	До зовнішніх ризиків належать зміни у трудовому, податковому та соціальному законодавстві, які регламентують порядок нарахування заробітної плати, мінімальні державні гарантії, режим оподаткування доходів працівників та розмір єдиного соціального внеску. Нестабільність нормативної бази підвищує ймовірність її неправильного застосування підприємством, що може спричинити викривлення у нарахуваннях або невірне відображення утримань і відрахувань. Аудитор має враховувати, що підприємства не завжди оперативно адаптують свої облікові системи до законодавчих змін.
Соціально-економічні	Функціонування ринку праці, рівень інфляції, дефіцит кваліфікованої робочої сили та загальні економічні коливання впливають на формування системи оплати праці, структуру преміювання та стабільність зайнятості. У нестабільних умовах зростає вірогідність порушень у кадровому оформленні, неофіційних виплат або маніпуляцій із фондами оплати праці.
Галузеві	Особливості конкретної галузі - сезонність діяльності, високий рівень ручної праці, частка тимчасового персоналу, зміни у попиті на товар - можуть зумовлювати нерівномірність робочого часу та потребу у гнучких системах оплати праці. Це збільшує ризики неправильного табелювання, помилкових нарахувань і зловживань.
Технологічні ризики інформаційного середовища	Підприємства, що використовують автоматизовані системи обліку, залежать від якості програмних оновлень, підтримки виробника ПЗ та сумісності різних модулів. Зовнішній технологічний ризик полягає у можливих помилках програмного забезпечення внаслідок змін законодавства або технічних збоїв, які можуть впливати на коректність розрахунків.
Ризики внутрішнього середовища	
Організаційні	До внутрішніх ризиків належать недоліки організаційної структури підприємства: відсутність чіткого розподілу повноважень у кадровій,

Продовження таблиці 3.1

1	2
	бухгалтерській та адміністративній службах, нечіткі процедури затвердження табелів робочого часу, кадрових наказів або преміальних розпоряджень. Такі недоліки збільшують ймовірність помилок чи навмисних викривлень у розрахунках.
Кадрові	Висока плинність кадрів, часта зміна режимів роботи, застосування позмінної праці, сумісництва або неповної зайнятості підвищують складність обліку й, відповідно, ризик неправильного документування трудових відносин. Крім того, недостатній рівень кваліфікації працівників бухгалтерії або відділу кадрів може спричинити помилки в розрахунках.
Ризики системи внутрішнього контролю	Слабкість внутрішнього контролю - відсутність перевірок правильності нарахувань, автоматизованих блокувань помилок, дублювання функцій або недостатня кількість контрольних процедур - формує підвищений ризик суттєвих викривлень. Важливим аспектом є також контроль доступу до облікової системи та журналу змін даних.
Інформаційно-технологічні	До внутрішніх технологічних ризиків належать некоректні налаштування програмного забезпечення (наприклад, BAS Бухгалтерія), неправильне введення первинних даних, несанкціоновані зміни у розрахункових формулах, а також відсутність резервного копіювання або журналів аудиту системи. Такі фактори можуть викликати систематичні помилки або викривлення в розрахунках заробітної плати.
Фінансові та мотиваційні	Структура оплати праці, наявність бонусних та преміальних схем, прив'язаних до обсягів продажів або виробничих показників, створює умови для можливих маніпуляцій. Якщо система мотивації недостатньо прозора, це може стимулювати як неофіційні виплати, так і викривлення даних у табелях чи звітності.

**Джерело: складено автором.*

Ризики зовнішнього та внутрішнього середовищ формують багаторівневу систему загроз достовірності розрахунків за виплатами працівникам. Їх науково обґрунтована оцінка є ключовою передумовою адекватного планування аудиту, оскільки впливає на вибір обсягів аудиторських доказів, інтенсивність тестування системи внутрішнього контролю та визначення напрямів детальної перевірки. Комплексне врахування таких ризиків забезпечує формування ефективної аудиторської стратегії та підвищує достовірність аудиторського висновку.

Планування аудиторської перевірки має бути документально задокументовано. У таблиці 3.2 узагальнено характеристику стратегії аудиторської перевірки.

Варто зазначити, що якісно розроблені зазначені документи сприяють успішному виконанню завдань з аудиту.

Таблиця 3.2 – Характеристика стратегії аудиту

Документ	Значення	Характеристика
Стратегія аудиторської перевірки є базовим елементом процесу планування аудиту та виконує функцію концептуальної основи, яка визначає загальний підхід аудитора до проведення завдання.	Значення стратегії полягає у: формуванні рамкових умов аудиторського процесу, що окреслюють характер, обсяг і часові межі аудиторських процедур; забезпеченні логічної послідовності та узгодженості аудиторських дій, що сприяє підвищенню ефективності та результативності перевірки; адаптації аудиту до специфіки клієнта, зокрема до його операційного середовища, структури системи внутрішнього контролю та оцінених ризиків суттєвого викривлення; оптимізації використання аудиторських ресурсів, включно з часом, компетентностями команди та залученням експертів; створенні передумов для якісного професійного судження, завдяки чіткій орієнтації аудитора у ключових аспектах перевірки та визначених пріоритетах.	Структура стратегії аудиту, як правило, включає сукупність взаємопов'язаних елементів, які окреслюють загальний підхід аудитора до виконання завдання. До ключових структурних компонентів належать: визначення характеру, часу та обсягу аудиту (загальна концепція проведення аудиторських процедур; попередній розподіл процедур на ті, що виконуються на проміжних етапах, та на завершальні аудиторські дії; оцінка аудиторських ризиків та суттєвості; визначення рівня суттєвості для фінансової звітності в цілому та її окремих елементів; ідентифікація ризиків суттєвого викривлення та визначення способів реагування на них); аналіз особливостей суб'єкта господарювання та його середовища (розгляд характеристик бізнесу, галузевих ризиків, організаційної структури, інформаційних систем і системи внутрішнього контролю; організаційні аспекти виконання завдання (формування команди перевірки та визначення необхідних компетентностей; розподіл обов'язків між членами команди; визначення потреби у залученні експертів та внутрішніх або зовнішніх фахівців); координація роботи, комунікація та контроль (узгодження дій між аудиторською групою, аудиторами компонентів та експертами; встановлення процедур контролю якості, нагляду і перевірки виконаних завдань); попереднє визначення можливих проблемних питань (ідентифікація сфер, які потребують професійного скептицизму; визначення потенційних перешкод або критичних аспектів аудиту).

**Джерело: складено автором за матеріалами [9].*

Дані таблиці 3.2 засвідчують, що стратегія аудиторської перевірки забезпечують логічність, системність і цілеспрямованість аудиторських дій, створюючи передумови для формування обґрунтованої та достовірної аудиторської думки.

Характеристика загального плану аудиторської перевірки подано у таблиці

3.3.

Таблиця 3.3 – Характеристика плану аудиту

Документ	Значення	Характеристика
План аудиторської перевірки є детальним інструментом організації та реалізації аудиторського завдання, який конкретизує положення загальної стратегії аудиту	Значення плану полягає у: забезпеченні операційної конкретизації аудиторської стратегії, шляхом визначення переліку конкретних аудиторських процедур, їх послідовності, виконавців і часових рамок; підвищенні ефективності аудиторського процесу, оскільки план дає змогу оптимально розподілити ресурси, мінімізувати дублювання дій та забезпечити своєчасне виконання ключових процедур; покращенні якості аудиторських доказів, завдяки чіткому визначенню методів і глибини дослідження кожної ділянки фінансової звітності; підтримці професійного судження, оскільки план слугує інструментом систематизації ризиків, суттєвості та передбачених реагувань аудитора; полегшенні контролю за роботою аудиторської команди, включно з наглядом, перевіркою виконаних процедур та координацією дій між виконавцями; забезпеченні належної документації аудиторської діяльності, що сприяє прозорості, відтворюваності та контролю якості аудиту.	План аудиторської перевірки має чітко структуровану форму та включає комплекс взаємопов'язаних елементів, що спрямовані на досягнення цілей аудиту. До основних структурних компонентів плану належать: перелік аудиторських процедур (деталізований опис процедур з оцінки ризиків, тестів контролю та процедур по суті; визначення методів застосування (інспектування, спостереження, підтвердження, перерахунок тощо); розподіл процедур за ділянками аудиту (структуризація процедур за сегментами фінансової звітності: основні засоби, запаси, дебіторська заборгованість, виручка тощо; відповідність кожної процедури оціненим ризикам); часове планування аудиту (календар виконання процедур (проміжний етап, основний етап, завершальна стадія); визначення дедлайнів для збору доказів, підготовки робочих документів і формування аудиторського висновку); призначення відповідальних виконавців (закріплення конкретних членів команди за кожною процедурою або ділянкою; визначення рівня необхідного нагляду з боку старших аудиторів або керівника завдання); визначення обсягу та глибини тестування (встановлення критеріїв вибірки; визначення рівня деталізації процедур залежно від ризиків суттєвого викривлення); план реагування на специфічні ризики та проблемні області (перелік ділянок з підвищеним ризиком та відповідні спеціальні процедури; розгляд необхідності залучення експертів або аудиторів компонентів); процедури контролю якості та документування (порядок перевірки якості виконаних процедур; вимоги до оформлення робочих документів та внутрішнього контролю)

**Джерело: складено автором за матеріалами [9].*

План аудиторської перевірки є робочим документом, що забезпечує чітку організацію та контроль аудиторських процедур, сприяє ефективному управлінню ресурсами й створює основу для формування обґрунтованого аудиторського висновку, який буде узагальнений у Звіті аудитора.

Упродовж останніх років процеси цифрової трансформації істотно вплинули на всі сфери підприємницької діяльності. Аудиторська сфера не стала винятком, оскільки діджиталізація зумовила появу нових викликів та можливостей, пов'язаних із впровадженням концепції Індустрії 4.0, яка відкрила додатковий потенціал для модернізації аудиту шляхом використання цифрових технологій та інноваційних програмних інструментів [17]. На сучасному етапі планування аудиторської перевірки може бути частково або повністю автоматизоване завдяки застосуванню спеціалізованих програмних продуктів. Наприклад, програмний комплекс CaseWare забезпечує структуроване середовище для результативного планування аудиторської перевірки. У модулі «Планування» передбачено використання стандартизованих шаблонів документів, необхідних для підготовки до аудиту фінансової звітності, зокрема: «Результати роботи, надані клієнту, та інформація про клієнта», «Листи», «Суттєвість», а також «Робочий документ за розділами фінансової звітності» [9].

Процес планування аудиту розрахунків за виплатами працівникам в умовах використання програмного забезпечення «BAS Бухгалтерія» передбачає формалізацію послідовності дій аудитора з урахуванням специфіки автоматизованого формування первинних документів, розрахункових відомостей та аналітичних реєстрів. Такий підхід забезпечує підвищення точності, відтворюваності та ефективності аудиторських процедур завдяки можливостям програмного середовища щодо обробки великих масивів даних і мінімізації впливу людського фактора.

На рисунку 3.2 охарактеризовано акценти процесу планування аудиту розрахунків за виплатами працівникам у зв'язку з використанням програми «BAS Бухгалтерія». Урахування узагальнених ключових особливостей забезпечує систематизацію аудиторських дій, оптимізує взаємодію аудитора з цифровими

даними та сприяє підвищенню якості контролю розрахунків за виплатами працівникам у сучасному автоматизованому середовищі.

Акценти процесу планування аудиту розрахунків за виплатами працівникам у зв'язку з використанням програми «BAS Бухгалтерія»

Необхідність визначення інформаційної структури системи «BAS Бухгалтерія», що використовується підприємством. Аудитор аналізує налаштування довідників, модель розрахунку заробітної плати, правила обліку робочого часу, схеми преміювання та інші параметри, від яких залежить формування облікових даних. Це дозволяє встановити ключові точки потенційних ризиків, пов'язаних із неправильним використанням програмних модулів.

Необхідність формування алгоритму оцінки внутрішнього контролю в умовах автоматизованого обліку. Аудитор визначає, які контрольні процедури реалізовані в системі програмно (наприклад, автоматична перевірка відповідності табелів і нарахувань, захист від подвійного введення даних, системні обмеження на редагування проведених документів), а які потребують ручної перевірки. Це дозволяє оптимізувати план аудиту шляхом перерозподілу акцентів із традиційних документальних процедур на тестування автоматизованих контрольних точок.

Необхідність розроблення формалізованої схеми вибірки даних, оскільки «BAS Бухгалтерія» забезпечує доступ до структурованих електронних реєстрів, аудитор може застосовувати автоматизовані методи вибірки: фільтрування за критеріями ризику, аналіз аномальних значень, порівняння масивів даних між періодами та підрозділами. Це знижує трудомісткість аудиту та підвищує його аналітичну глибину.

Моделювання аудиторських процедур має включати створення логічних послідовностей дій для перевірки: коректності введення первинних документів (табелі, накази, кадрові зміни); точності автоматизованих розрахунків (тарифних ставок, доплат, премій, лікарняних, відпускних); відповідності нарахувань вимогам законодавства; повноти та правильності утримань і податкових обчислень; узгодженості даних у різних підсистемах.

Рисунок 3.2 - Акценти процесу планування аудиту розрахунків за виплатами працівникам у зв'язку з використанням програми «BAS Бухгалтерія»

**Джерело: складено автором.*

Отже, ефективна організація планування аудиту розрахунків за виплатами працівникам є критичним фактором, що детермінує спроможність аудитора адекватно ідентифікувати притаманні аудиторські ризики, оптимізувати алокацію ресурсів, розробити та імплементувати релевантні процедури перевірки, а також забезпечити неухильне дотримання фундаментальних принципів професійного скептицизму та об'єктивності.

3.2 Методичні аспекти аудиту розрахунків за виплатами працівникам та документування

Аудит розрахунків за виплатами працівникам є інтегральним елементом системи фінансового контролю, який забезпечує валідацію достовірності облікових даних, моніторинг відповідності господарських операцій вимогам чинного законодавства та стандартів бухгалтерського обліку, а також верифікацію своєчасності виконання суб'єктом господарювання своїх зобов'язань перед персоналом.

На рисунку 3.3 узагальнено мету та напрями аудиту в контексті тематики дослідження.

Метою аудиту розрахунків за виплатами працівникам є підтвердження достовірності фінансової інформації щодо зобов'язань суб'єкта господарювання перед персоналом, а також верифікація відповідності облікових процедур вимогам чинного законодавства, нормативно-правових актів та національних/міжнародних стандартів бухгалтерського обліку

Напрями аудиту:

- 1) здійснення перевірки (тестування) правильності обчислення всіх компонентів фонду оплати праці (основної та додаткової заробітної плати, заохочувальних та компенсаційних виплат, зокрема премій, відпускних, матеріальної допомоги) на відповідність умовам трудових контрактів та внутрішній нормативній базі підприємства;
- 2) аудит адекватності розрахунку та утримання обов'язкових платежів (податку на доходи фізичних осіб, військового збору, єдиного соціального внеску) із сукупного доходу працівників згідно з вимогами ПКУ;
- 3) аналіз повноти, легітимності та відповідності первинної облікової документації (табелів, наказів, відомостей) вимогам чинного законодавства про бухгалтерський облік;
- 4) оцінка дотримання графіків виплати заробітної плати та тотожності даних аналітичного й синтетичного обліку фактичним фактам господарської діяльності;
- 5) оцінка ефективності існуючих контрольних процедур у сфері розрахунків з персоналом з метою ідентифікації потенційних аудиторських ризиків, суттєвих викривлень або можливостей для зловживань;
- 6) підготовка аналітичної інформації та надання рекомендацій (управлінського звіту) для оптимізації процесів фінансового та кадрового менеджменту суб'єкта господарювання

Рисунок 3.3 - Мета та напрями аудиту розрахунків за виплатами працівникам

**Джерело: складено автором.*

У процесі аудиту розрахунків за виплатами працівникам аудитор використовує комплекс різномірних джерел інформації, які забезпечують можливість перевірки повноти, законності та достовірності операцій з оплати праці. З наукової точки зору ці джерела поділяються на нормативні, організаційно-розпорядчі, первинні облікові документи, реєстри бухгалтерського обліку, звіти та аналітичні дані, а також електронні дані інформаційних систем. Кожна група має власне функціональне призначення в аудиторському процесі, забезпечуючи багаторівневу перевірку правильності нарахувань та виплат. У таблиці 3.4 охарактеризовані джерела інформації для аудиту розрахунків за виплатами працівникам.

Таблиця 3.4 - Джерела інформації для аудиту розрахунків за виплатами працівникам

Група джерел	Конкретні документи та дані	Призначення у процесі аудиту
Нормативно-правові джерела	Кодекс законів про працю України; ПКУ; Закон України «Про оплату праці»; Закон України «Про ЄСВ», інші нормативні документи, які діють в Україні	Визначення законодавчих вимог до нарахувань, гарантій та утримань; оцінка відповідності розрахунків нормам права
Внутрішні організаційно-розпорядчі документи підприємства	Колективний договір; Положення про оплату праці; Положення про преміювання; Штатний розпис; Накази з кадрових питань	Перевірка відповідності нарахувань внутрішнім правилам; аналіз системи мотивації та структури заробітної плати
Первинні документи щодо обліку праці та її оплати	Нарахування заробітної плати, Відомість на виплату зарплати через банк, Списання з банківського рахунку,	Підтвердження фактичних трудових операцій; перевірка коректності нарахувань на основі первинних даних
Стандартні звіти	Оборотно-сальдові відомості по рахунку 64, 65, 66, Картки рахунків 64, 65, 66	Перевірка повноти, правильності та узгодженості перенесення даних із первинних документів в облікові реєстри
Регламентована звітність	Форма 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»	Перевірка повноти, правильності та узгодженості перенесення даних із стандартної звітності в регламентовану звітність
Інтерв'ю, опитування та пояснення персоналу	Пояснення бухгалтерів, кадровиків, керівників підрозділів	Отримання додаткової інформації про нестандартні операції, специфіку робочих графіків

**Джерело: складено автором.*

Інструментарій аудиту розрахунків за виплатами працівникам приватного виробничого підприємства становить систему методів, процедур, технічних засобів та аналітичних прийомів, спрямованих на отримання достатніх і належних аудиторських доказів щодо достовірності, повноти та законності операцій з оплати праці. У науковому контексті такий інструментарій охоплює як традиційні (класичні) методи, так і різні види перевірок.

У таблиці 3.5 охарактеризовано особливості застосування класичних методів при проведенні перевірки.

Таблиця 3.5 – Характеристика методів аудиту

Метод	Характеристика
Аналіз	Застосовується для розчленування системи розрахунків із працівниками на окремі елементи: кадрове оформлення, нарахування основної та додаткової заробітної плати, преміювання, утримання та податкові розрахунки.
Синтез	Дозволяє інтегрувати отримані результати та оцінити взаємозв'язки між елементами системи, що є важливим для встановлення повноти та логічної узгодженості облікових процедур
Індукція та дедукція	Індуктивний підхід використовується для виявлення загальних закономірностей у нарахуванні зарплати через аналіз окремих конкретних операцій, документів. Дедуктивний підхід застосовується аудитором для перевірки відповідності конкретних розрахунків узагальненим нормам - законодавчим вимогам, внутрішнім регламентам, алгоритмам розрахунків
Порівняльний (компаративний) метод	Використовується для співставлення: нарахувань між різними періодами; заробітної плати різних категорій персоналу; фактичних виплат із внутрішніми стандартами підприємства та ін.
Економіко-статистичні методи	Дисперсійний аналіз, що дає змогу оцінити варіативність нарахувань між підрозділами або категоріями працівників; кореляційний аналіз для встановлення зв'язку між виробничими показниками та виплатами; трендовий аналіз, який виявляє динаміку змін фонду оплати праці. Використання таких методів підвищує точність оцінки ризиків неправильних або навмисно викривлених нарахувань.
Документальний метод	Передбачає систематичне вивчення первинних документів, кадрових наказів, табелів, розрахунково-платіжних відомостей та облікових реєстрів. Особливість його застосування полягає в необхідності встановлення взаємної відповідності документів різних рівнів та перевірки правильності їх оформлення.
Методи (інтерв'ю, опитування, експертні оцінки)	Ці методи дозволяють отримати нефінансову інформацію про фактичні умови праці, особливості графіків роботи, неформальні аспекти взаємодії персоналу, а також оцінити доброчесність та кваліфікацію працівників, відповідальних за ведення обліку.

**Джерело: складено автором.*

Враховуючи, що внутрішній контроль є також об'єктом аудиторського дослідження, вважаємо за доцільне зазначити наступне. Оцінка результативності внутрішнього контролю в межах незалежного аудиту розрахунків за виплатами працівникам є ключовим елементом формування аудиторської думки щодо достовірності фінансової інформації, пов'язаної з оплатою праці. Її специфіка визначається поєднанням нормативних вимог, організаційних особливостей підприємства, складністю облікових процедур та рівнем автоматизації процесів нарахування заробітної плати.

У системі незалежного аудиту внутрішній контроль розглядається як первинний бар'єр для попередження та виявлення помилок і зловживань. Оцінювання його результативності дозволяє аудиторів визначити характер, обсяг та глибину подальших процедур, зменшуючи потребу в надмірному тестуванні, якщо контрольні механізми є ефективними. Для ділянки обліку праці, яка характеризується значною кількістю первинних операцій, складними розрахунковими алгоритмами та підвищеними ризиками шахрайства, роль внутрішнього контролю є особливо значущою.

Правильна оцінка результативності внутрішнього контролю дозволяє аудиторів коригувати модель аудиту, зокрема:

- зменшувати обсяг детальних процедур за наявності ефективних контролів;
- визначати критичні ділянки, які потребують розширеного тестування;
- оцінювати рівень притаманного та контрольного ризиків;
- формувати загальну стратегію аудиту розрахунків за виплатами працівникам.

Контроль, який не забезпечує належного рівня надійності, вимагає застосування суцільних або розширених процедур перевірки.

Особливості оцінки результативності внутрішнього контролю в системі незалежного аудиту щодо розрахунків за виплатами працівникам зумовлені комплексним характером трудових операцій, багаторівневістю регулювання оплати праці та впливом автоматизованих облікових систем. Така оцінка передбачає

дослідження дизайну й операційної ефективності контролів, аналіз цифрових механізмів контролю та визначення їхнього впливу на аудиторський ризик. Результати цього процесу є критично важливими для формування ефективної аудиторської стратегії та забезпечення надійності аудиторського висновку.

Важливу роль у процесі аудиту відіграє документування. Робоча документація аудитора є ключовим елементом системи контролю якості аудиту та виступає як основний доказ належного планування, виконання та документування аудиторських процедур відповідно до МСА 230 «Аудиторська документація».

На рисунку 3.4 деталізована сутність та функції робочої документації.

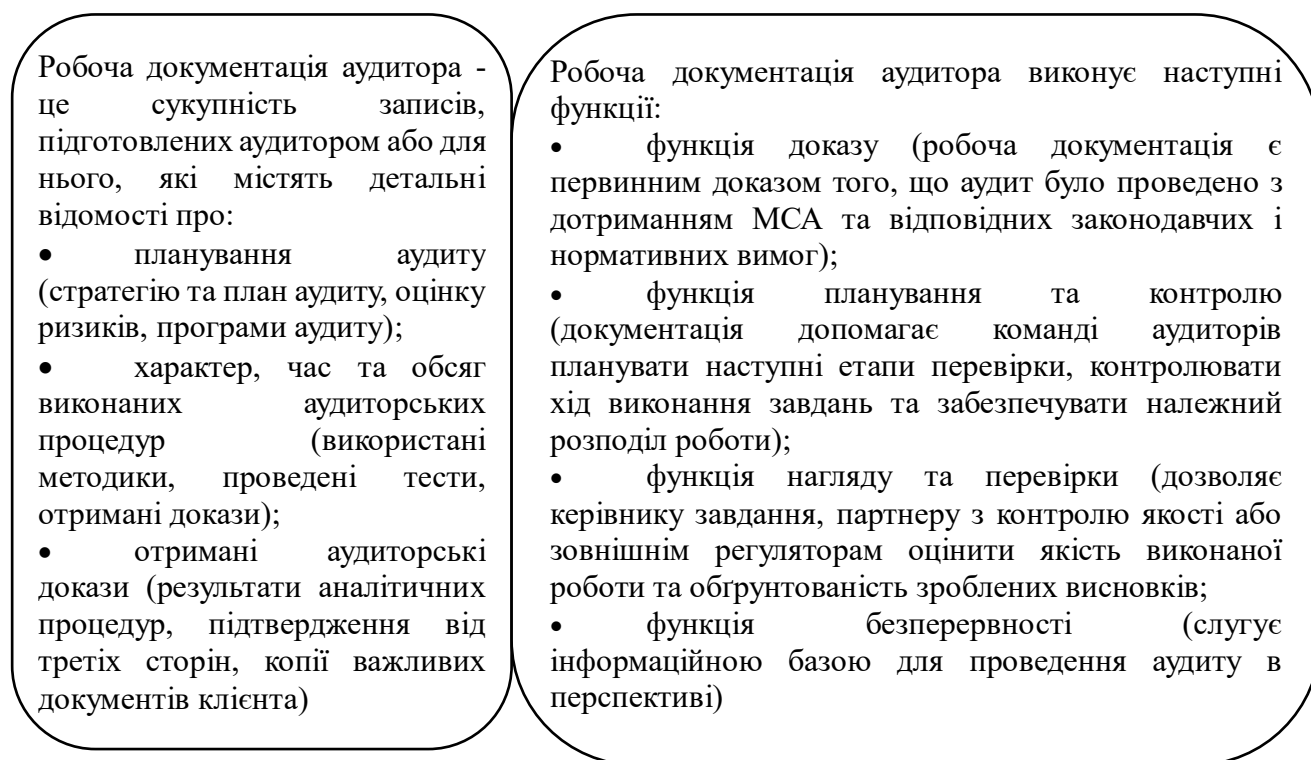

Рисунок 3.4 - Сутність та функції робочої документації аудитора

**Джерело: складено автором.*

Робоча документація не має чіткої нормативної регламентації щодо структури, кількості, проте вони мають бути якісними. Відповідно, на рисунку 3.5 узагальнено якісні характеристики та перелік можливих документів.

Параметри, яким має відповідати робоча документація:

- повнота : документація має містити всю інформацію, необхідну для розуміння суттєвих питань, що виникли під час аудиту, та підтвердження висновків аудитора;
- точність та достовірність: інформація в документах повинна бути коректною, базуватися на фактичних даних та адекватно відображати реальний стан справ;
- змістовність та суттєвість: документація має бути орієнтована на суттєві для аудиту питання, уникаючи зайвих деталей, які не впливають на висновок;
- своєчасність: робоча документація має готуватися та доопрацьовуватися в процесі виконання аудиторських процедур, а не постфактум;
- чіткість та зрозумілість: записи мають бути логічно структурованими, розбірливими та однозначно трактованими.

Форма робочої документації може бути різною (паперовою, електронною) і залежить від професійного судження аудитора та специфіки клієнта. Складові робочої документації:

- чек-листи;
- опитувальники;
- копії документів клієнта з примітками аудитора;
- аналітичні таблиці;
- розрахунки та звірки та ін.

Робоча документація є систематизованим досвідом аудитора, яке забезпечує прозорість, підзвітність та доказову базу всього процесу аудиторської перевірки.

Рисунок 3.5 - Якісні характеристики та перелік можливих робочих документів

**Джерело: складено автором.*

До підсумкової документації аудитора належить - Звіт аудитора. Його складання є кульмінацією всього процесу аудиторської перевірки та основним засобом комунікації між аудитором та зацікавленими користувачами фінансової звітності (власниками, інвесторами, кредиторами, регуляторними органами). Даний документ складається з урахуванням вимог Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» та Міжнародних стандартів аудиту.

3.3 Напрями вдосконалення контрольного процесу

Визначаючи перспективні напрями удосконалення контрольного процесу, вважаємо за необхідне акцентувати увагу на покращенні організації діяльності внутрішнього контролю.

Удосконалення системи внутрішнього контролю в частині розрахунків за виплатами працівникам є важливою передумовою забезпечення достовірності облікових даних, своєчасності та правильності нарахувань, а також мінімізації ризиків помилок і шахрайства. Пріоритетні напрями вдосконалення можуть включати узагальнені на рисунку 3.6.

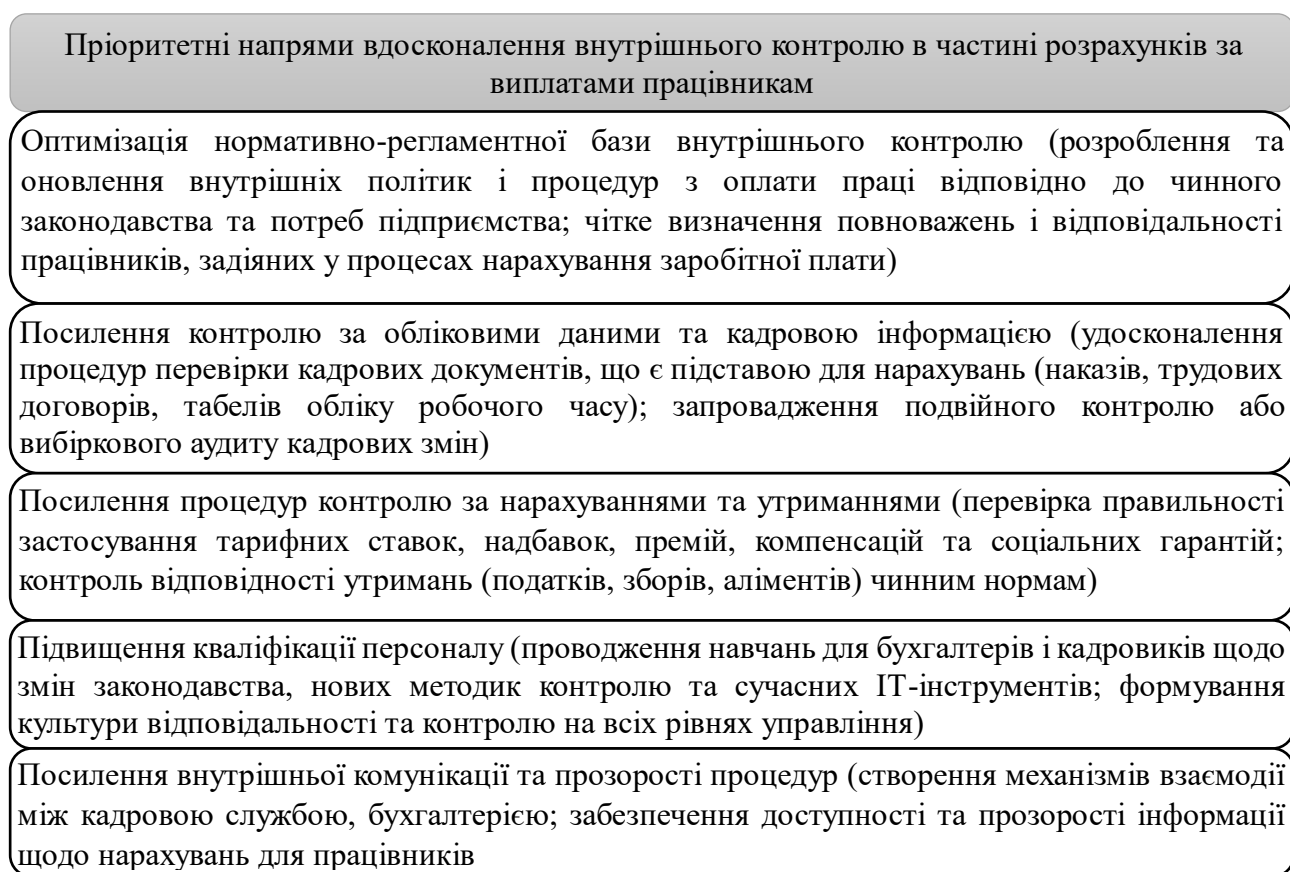

Рисунок 3.6- Пріоритетні напрями вдосконалення внутрішнього контролю в частині розрахунків за виплатами працівникам

**Джерело: складено автором за матеріалами [19, 13].*

Організація внутрішнього контролю в сфері розрахунків за виплатами працівникам становить важливий елемент системи управління підприємством, оскільки забезпечує належний рівень прозорості, достовірності та обґрунтованості рішень, пов'язаних з використанням трудових ресурсів. Ефективно побудована система внутрішнього контролю у цій площині сприяє вдосконаленню управлінської діяльності, що деталізовано на рисунку 3.7.

Характеристика позитивного впливу якісно вдосконаленого внутрішнього контролю на управлінський процес
Підвищення достовірності управлінської інформації, що дозволяє керівництву приймати своєчасні та обґрунтовані управлінські рішення щодо планування витрат на оплату праці, оптимізації кадрового складу та підвищення продуктивності праці
Зміцнення фінансової дисципліни, оскільки контроль за правильністю та законністю нарахувань і виплат працівникам зменшує ризик фінансових порушень, необґрунтованих витрат та можливих шахрайських дій
Оптимізація управління персоналом, що ґрунтується на надійних даних про трудові ресурси, структуру зайнятості та результати праці, що, у свою чергу, сприяє ефективному плануванню фонду оплати праці та стимулювальних виплат
Підвищення рівня відповідальності та прозорості, яке досягається завдяки чіткому регламентуванню процедур, розподілу повноважень і впровадженню системи контролю за виконанням функцій у кадровому та бухгалтерському обліку.
Мінімізація операційних ризиків, пов'язаних із помилками в облікових даних, неправильними нарахуваннями чи порушеннями законодавства, що забезпечує стабільність трудових відносин та зменшує ймовірність виникнення конфліктних ситуацій

Рисунок 3.7 - Характеристика позитивного впливу якісно вдосконаленого внутрішнього контролю на управлінський процес

**Джерело: складено автором.*

У системі внутрішнього контролю підприємства розрахунки за виплатами працівникам становлять комплексний об'єкт контролю, що охоплює широкий спектр процесів, документів та інформаційних показників. Науково обґрунтоване визначення об'єктів внутрішнього контролю у цій сфері включає такі основні групи:

- кадрова інформація та первинні документи;
- процеси нарахування заробітної плати та інших виплат;

- розрахункові документи та стандартні форми звітності;
- процеси та операції з виплати заробітної плати;
- інформаційні системи та технічні засоби обробки даних;
- взаємодія між кадровою службою, бухгалтерією та іншими підрозділами

Таким чином, об'єкти внутрішнього контролю в частині розрахунків за виплатами працівникам охоплюють сукупність процесів, документів, інформаційних потоків та технічних засобів, що забезпечують правильність, законність, своєчасність та повноту всіх операцій, пов'язаних із нарахуванням і виплатою заробітної плати. Це формує основу для ефективного управління трудовими ресурсами та підтримки фінансової стабільності підприємства.

Виконання завдань внутрішнього контролю щодо розрахунків за виплатами працівникам покладається на сукупність структурних підрозділів та посадових осіб підприємства, компетенції яких забезпечують належний рівень достовірності, законності та ефективності операцій з оплати праці. У таблиці 3.6 деталізовано потенційних суб'єктів внутрішнього контролю та характеристика завдань, які вони виконують.

Таблиця 3.6 - Потенційні суб'єкти внутрішнього контролю та характеристика завдань, які вони виконують

Суб'єкт	Характеристика завдань, які виконує суб'єкт
1	2
Бухгалтерська служба	Цей підрозділ здійснює основну частину контрольних процедур, оскільки відповідає за перевірку правильності нарахування заробітної плати та ін. виплат, утримань; контроль відповідності розрахунків чинним нормативним актам і внутрішнім регламентам; звірку даних, що надійшли від кадрової служби, структурних підрозділів та інформаційних систем та ін.
Кадрова служба	Кадрова служба забезпечує контроль за первинними кадровими даними, які є підставою для розрахунків
Керівники структурних підрозділів	Вони виконують функції попереднього контролю, а саме: підтверджують фактично відпрацьований час, обсяг виконаних робіт і підстави для стимулювальних виплат; контролюють дотримання трудової дисципліни; несуть відповідальність за достовірність переданої у бухгалтерію інформації.
Служба внутрішнього контролю	Цей підрозділ реалізує незалежний контроль за системою розрахунків із працівниками, включно з оцінкою ефективності внутрішніх процедур; тестуванням системи внутрішнього контролю та перевіркою її надійності; виявленням ризиків помилок і шахрайства; наданням рекомендацій щодо вдосконалення контрольних механізмів.

Продовження таблиці 3.6

1	2
Керівництво підприємства	Менеджмент виконує стратегічну функцію контролю, забезпечуючи затвердження політик і регламентів щодо оплати праці; розподіл повноважень між виконавцями; нагляд за результатами внутрішнього контролю та прийняття управлінських рішень за його підсумками; створення умов для ефективного функціонування системи контролю.

**Джерело: складено автором.*

Документування процедур внутрішнього контролю у сфері розрахунків за виплатами працівникам є ключовою складовою системи управління та контролю, оскільки забезпечує належну фіксацію виконаних операцій, підтверджує дотримання встановлених процедур і створює інформаційну базу для проведення внутрішніх і зовнішніх перевірок. На рисунку 3.8 узагальнено, які функції виконує процес документування процедур внутрішнього контролю.

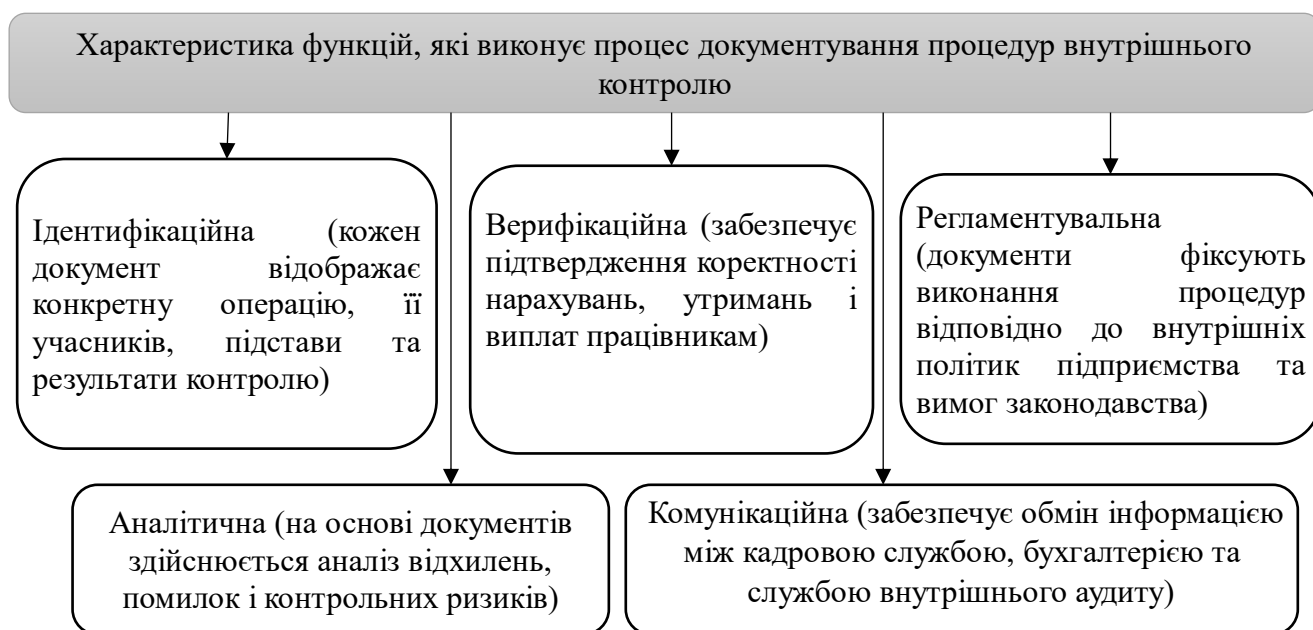

Рисунок 3.8 - Характеристика функцій, які виконує процес документування процедур внутрішнього контролю

**Джерело: складено автором.*

Документи внутрішнього контролю повинні містити: опис контрольної процедури, відповідальних осіб, дату виконання, результати перевірки, виявлені відхилення та заходи реагування. Вони можуть вестися як у паперовій, так і в

електронній формі, з обов'язковим забезпеченням захисту інформації, обмеженням доступу та фіксацією змін.

Враховуючи важливість документування результатів внутрішнього контролю, у таблиці 3.7 узагальнено запропоновану форму документації «Робочий документ внутрішнього контролю в частині розрахунків за виплатами працівникам»

Таблиця 3.7 - Запропонована форма документації «Робочий документ внутрішнього контролю в частині розрахунків за виплатами працівникам»

Робочий документ № ВК-ЗП			
Процедура: Перевірка правильності нарахування заробітної плати за місяць			
Підрозділ: Бухгалтерія			
Період контролю: січень 2026 року			
Мета процедури: перевірка правильності нарахування основної заробітної плати			
Джерела інформації: первинні документи, стандартні звіти			
Виконані контрольні процедури			
Контрольна дія	Опис виконання	Результат	Примітки
Перевірка правильності застосування надбавок і доплат	Аналіз надбавок за інтенсивність	Виявлено одну арифметичну помилку	Передано бухгалтеру для виправлення
....			
Висновок за результатами контролю: у цілому нарахування заробітної плати здійснено відповідно до нормативних документів та встановлених процедур; виявлена арифметична помилка була скоригована до формування підсумкової відомості; рівень контролю оцінюється як достатній.			
Відповідальні особи • Виконавець контролю: _____ (П.І.Б., посада) • Перевірив: _____ (П.І.Б., керівник підрозділу) • Дата завершення процедури: « » _____ 2026 р.			

**Джерело: складено автором.*

Отже, належне документування процедур внутрішнього контролю в частині розрахунків за виплатами працівникам забезпечує прозорість, ефективність і відтворюваність контрольних дій, сприяє зниженню ризиків викривлень та підвищує надійність управлінської інформації. Внутрішній контроль у частині розрахунків за виплатами працівникам є багаторівневим процесом, який здійснюється взаємопов'язаними підрозділами підприємства. Ефективність цього процесу забезпечується чітким розмежуванням відповідальності між кадровою службою, бухгалтерією, керівниками підрозділів та керівництвом. Такий підхід підвищує прозорість, достовірність і керованість процедур оплати праці, знижує ризики викривлень та сприяє зміцненню фінансової дисципліни на підприємстві.

ВИСНОВКИ

1. Результати дослідження сутності терміну «розрахунки за виплатами працівникам» дозволили ідентифікувати п'ять основних підходів до інтерпретації, а саме: фінансово-обліковий (розрахунки як елемент бухгалтерського обліку зобов'язань); економіко-управлінський (розрахунки як інструмент управління трудовими витратами); соціально-функціональний (розрахунки як засіб реалізації соціальних гарантій); правовий (розрахунки як юридично регламентований процес); організаційно-технологічний (розрахунки як технологічний процес обробки інформації).

Розрахунки за виплатами працівникам виконують такі функції як: облікова, контрольна, інформаційна, регулятивна, соціальна.

Складовими компонентами процесу розрахунків за виплатами працівникам є нарахування заробітної плати, компенсаційні виплати, соціальні гарантії та допомоги, утримання із заробітної плати, виплата заробітної плати та інших зобов'язань.

2. Елементими законодавчо-нормативного регулювання розрахунків за виплатами працівникам: трудове законодавство, податкове законодавство, бухгалтерські стандарти та нормативи, які встановлюють методологічні засади обліку розрахунків із персоналом, підзаконні нормативні акти, внутрішні нормативні документи.

3. В умовах всеохоплюючої цифровізації бізнес-процесів, процедури, що охоплюють нарахування заробітної плати, облік трудових ресурсів, формування податкових та соціальних відрахувань, характеризуються високим рівнем інформаційної насиченості. Для автоматизації обліку розрахунків за виплатами працівникам можна використовувати різне програмне забезпечення (наприклад «BAS: Бухгалтерія», «MASTER: Бухгалтерія», «Дебет Плюс» та ін.).

Порівняльний аналіз програмних продуктів засвідчує, що інформаційна система «BAS Бухгалтерія» позиціонується як потужніший та комплексніший інструмент автоматизації облікових процесів, пов'язаних із нарахуванням та виплатами працівникам. Її архітектура орієнтована на суб'єкти господарювання, які висувають підвищені вимоги до рівня деталізації даних та забезпечення регуляторної відповідності. На противагу цьому, програмний комплекс MASTER:

Бухгалтерія вирізняється ергономічністю інтерфейсу та спрощеною експлуатацією, пропонуючи оптимізовану функціональність. Ці характеристики роблять його більш прийнятним рішенням (оптимальним вибором) для автоматизації обліку на підприємствах сегменту малого бізнесу.

4. Досліджуваний бізнес-суб'єкт займається переважно неспеціалізованою оптовою торгівлею. У 2024 році порівняно з 2022 роком вартість основних засобів на 947,20 грн. тис. збільшилася.

Власний капітал ПП складається із зареєстрованого капіталу, який за період 2022-2024 рр. був у розмірі 3200 грн та нерозподіленого прибутку, розмір якого у 2024 році порівняно з 2022 році збільшився на 22388,40 тис. грн. Нерозподілений прибуток є основною утворюючою власного капіталу, взагалі частка даної складової за періодами дослідження склала 49,52%, 51,88%, 42,95 % відповідно. Всі показники рентабельності у динаміці мають тенденцію до зростання. Зокрема, рентабельність діяльності у 2024 році порівняно з 2022 роком збільшилася на 0,99 п.в., рентабельність власного капіталу – на 12,71 п.в., а рентабельність активів – на 4,77 п.в. Комплексна оцінка показників, які характеризують діяльність ПП, засвідчила, що підприємство в складні часи розвивається, збільшує активи, має прибуток, діяльність є рентабельною.

5. У ПП “ВИБІР” для організації обліку розрахунків за виплатами працівникам використовується програма «BAS: Бухгалтерія». Створюються наступні первинні документи: *Електронні документи*: «Нарахування зарплати», «Відомість в банк», «Формування платіжних документів по податках», «Списання з банківського рахунку», «Відомість в касу», «Видатковий касовий ордер», «Відомість на виплату зарплати через банк». Крім того, обов'язково інформація узагальнюється у регламентованій звітності: Оборотно-сальдова відомість по рахункам 64, 65, 66; картка рахунків 64, 65, 66, аналіз рахунків 64, 65, 66, обороти по рахунку 64, 65, 66.

6. У ПП “ВИБІР” одним із суттєвих недоліків є те, що відсутня облікова політика, відповідно акцент дослідження буде спрямований на даному напрямі із обґрунтуванням положень в контексті розрахунків за виплатами працівникам.

Облікова політика в частині розрахунків за виплатами працівникам охоплює комплекс взаємопов'язаних розділів, кожен із яких спрямований на регламентацію окремих аспектів організації та методології бухгалтерського обліку. Структуризація такої політики забезпечує системність, прозорість і послідовність облікових процедур. Ключовими розділами можуть бути: нормативно-правове підґрунтя обліку виплат працівникам; класифікація виплат працівникам; методика нарахування та визнання виплат; порядок формування забезпечень та резервів; документальне оформлення та первинний облік; організація аналітичного та синтетичного обліку; відображення розрахунків із працівниками у фінансовій звітності; порядок внесення змін до облікової політики.

7. Беззаперечно, аудит розрахунків з персоналом відіграє ключову роль у підвищенні ефективності системи внутрішнього контролю. Він дозволяє оцінити якість організації обліку, адекватність застосовуваних процедур, рівень захищеності від зловживань і шахрайства, а також сформулювати рекомендації щодо їх удосконалення. Планування аудиту розрахунків за виплатами працівникам є ключовим етапом формування ефективної системи контролю правильності, повноти та достовірності відображення операцій з оплати праці у бухгалтерському обліку. Цей процес передбачає ідентифікацію ризиків суттєвих викривлень, визначення обсягу аудиторських процедур, а також розроблення відповідних методичних підходів для забезпечення належного аудиторського висновку.

8. У процесі аудиту розрахунків за виплатами працівникам аудитор використовує комплекс різноманітних джерел інформації, які забезпечують можливість перевірки повноти, законності та достовірності операцій з оплати праці. З наукової точки зору ці джерела поділяються на нормативні, організаційно-розпорядчі, первинні облікові документи, реєстри бухгалтерського обліку, звіти та аналітичні дані, а також електронні дані інформаційних систем. Кожна група має власне функціональне призначення в аудиторському процесі, забезпечуючи багаторівневу перевірку правильності нарахувань та виплат.

9. Документування процедур внутрішнього контролю у сфері розрахунків за виплатами працівникам є ключовою складовою системи управління та контролю,

оскільки забезпечує належну фіксацію виконаних операцій, підтверджує дотримання встановлених процедур і створює інформаційну базу для проведення внутрішніх і зовнішніх перевірок. Доведено, що належне документування процедур внутрішнього контролю в частині розрахунків за виплатами працівникам забезпечує прозорість, ефективність і відтворюваність контрольних дій, сприяє зниженню ризиків викривлень та підвищує надійність управлінської інформації. Внутрішній контроль у частині розрахунків за виплатами працівникам є багаторівневим процесом, який здійснюється взаємопов'язаними підрозділами підприємства. Ефективність цього процесу забезпечується чітким розмежуванням відповідальності між кадровою службою, бухгалтерією, керівниками підрозділів та керівництвом. Такий підхід підвищує прозорість, достовірність і керованість процедур оплати праці, знижує ризики викривлень та сприяє зміцненню фінансової дисципліни на підприємстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуменюк А.Ф., Цимбалюк Г.С. Методологічні основи проведення аудиту розрахунків з оплати праці. *Управління змінами та інновації*. 2024. № 12. С. 72 – 76.
2. Гуренко Т. О. Облік оплати праці та трудові відносини у воєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 36. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1153/1111> (дата звернення: 11.11.2025).
3. ДЕБЕТ Плюс. URL: <https://debet.com.ua/uk> (дата звернення 08.11.2025 р.).
4. Електронна бухгалтерія: підручник для здобувачів вищої освіти /В.Я. Плаксієнко, І.М. Назаренко, К.С. Жадько, С.А. Гаркуша /За заг. редакцією В.Я. Плаксієнка. Київ: «Центр учбової літератури». 2021. 298 с.
5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. URL : <http://surl.li/rkjtq> (дата звернення 04.11.2025 р.).
6. Кодекс законів про працю України. URL: <https://surl.lu/miwnwo> (дата звернення 07.11.2025).
7. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : наказ Міністерства фінансів України № 433 від 28.03.2013. URL: <http://surl.li/ocgjuv> (дата звернення 18.10.2025).
8. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : наказ Міністерства фінансів України № 635 від 27.06.2013. URL: <https://surl.li/zuzvru> (дата звернення 17.10.2025 р.).
9. Назаренко І.М. Планування аудиту фінансової звітності: нормативна регламентація, документальне оформлення та особливості в умовах цифрових трансформацій. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 10. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15511765>.

10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : наказ Міністерства фінансів України № 20 від 31.01.2000. URL: <https://surl.li/aunait> (дата звернення 11.11.2025).

11. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» : наказ Міністерства фінансів України № 601 від 28.10.2003. URL: <https://surl.li/uxmnfd> (дата звернення 11.11.2025).

12. Островецька А. Аудит розрахунків за виплатами працівникам: організаційні та методичні особливості. *Всеукраїнської наукової конференції студентів та аспірантів, присвяченої Міжнародному дню студента, (17-21 листопада 2025 року, м. Суми)*. С. 395

13. Островецька А. Організаційно-методичні засади обліку розрахунків за виплатами працівникам із використанням спеціалізованих інформаційних систем. *Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 18 листопада 2025 р.) / за ред. проф. Назаренка О.В. Суми: СНАУ, 2025. С. 73-75.*

14. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України № 2464-VI від 04.11.2025. URL: <https://surl.li/teotvk> (дата звернення 07.11.2025).

15. Про оплату праці : Закон України № 108/95-ВР від 24.08.2024. URL: <https://surl.li/urmybk> (дата звернення 07.11.2025).

16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013. URL: <https://cutt.ly/0N1FfJ8> (дата звернення 21.10.2025).

17. Плаксієнко В.Я., Назаренко І.М. DIGITAL-АУДИТ: тенденції розвитку та виклики в умовах сьогодення. *Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю: матеріали IV Міжнар. наук. – практ. конф. (м. Полтава, 20-21 квітня 2022 р.) / за ред. проф. Пилипенко К.А. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 246 – 249*

18. Податковий кодекс України. URL: <http://surl.li/akwrki> (дата звернення 21.10.2025).
19. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України № 2258-VIII (редакція від 01.08.2021). URL: <https://cutt.ly/lFDGDyx> (дата звернення 21.10.2025).
20. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 14.11.2020. URL: <http://surl.li/wpzc> (дата звернення 21.10.2025).
21. Соколенко Л.Ф., Назаренко І.М. Цифровізація як вектор модернізації системи бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік як наука : від основ до наукової картини світу : колективна монографія / за заг. ред. В. Я. Плаксієнка. Київ : «Центр учбової літератури», 2021. С. 196-208.
22. Склярук І.П., Поліщук М.В. Особливості організації обліку розрахунків з оплати праці в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-50>.
23. Developing an audit plan. URL: <https://surl.li/hqddpe.15> (Accessed 12 April 2025).
24. MASTER: Бухгалтерія. URL: <https://masterbuh.com> (дата звернення 04.11.2025 р.).
25. Kuzmenko H., Yahelska K., Artyukh O., Babich I., Volenshchuk N., Sulimenko L. Improved Methodology of Accounting and Audit of Payments to Employees in Ukraine. *Universal Journal of Accounting and Finance*. 2021. 9(1): 44-53.
26. Nurmetov N. The role of financial calculations in the audit process. *Western European journal of modern experiments and scientific methods*. 2024. Volume 2, Issue . URL: <https://westerneuropeanstudies.com/index.php/1>.
27. Nur Apandi N., Sofia A., Zulhaimi H. Good audit planning practices in the digital era. *Advances in Economics, Business and Management Research, volume 2206th Global Conference on Business, Management, and Entrepreneurship*. 2021. P. 72 – 80.

28. Shyrobokova O. Algorithm for organizing shadow payroll under conditions of international employee mobility in the USA. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 2025. № 2 (42). P. 20–30. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2025-02-20-30>.

ДОДАТКИ